

ŠTEV. 4-5.

LETO II.

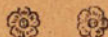
ZBORNİK

* *

**GLASILO ZBORA
SVEČENIKOV SV. PAVLA**

UREJUJE
IVAN REJEC

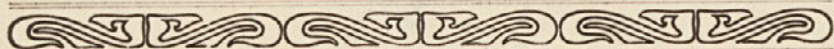

Tiska Narodna Tiskarna.
V Gorici - 1921.

IZDAJATELJ IN ODGOVORNIK UREDNIK
:: :: **FRANC BRATUŽ** :: ::

Upravlja: JOSIP VODOPIVEC, kurat v Nabrežini.
Naročnina 15 lir za tiste, ki niso člani «Zbora».

Sv. Ciril in Metod.

Odlični poznavalec slovanske cerkvene zgodovine in delavec za unijo univ. prof. dr. Fran Grivec je v prvem zvezku »Bogoslovnega vestnika« objavil velepomembno razpravo o pravovernosti sv. Cirila in Metoda. Kritična raziskava je vzbudila že pozornost inozemstva¹⁾ ter je resnično osvetlila problem z novo lučjo. Ni dvojna, da so s tam podanim dokazalom vsaj nekatere točke v kompleksu zadevnih vprašanj končno dognane. V »Slovcu« št. 149 (5. jun. 1921) je g. profesor jedrnatno posnel zmisel razprave v »Vestniku« ter je zanimive rezultate še posebno poudaril. »Pri katoliških historikih — tako v »Slovcu« — čitamo misel, da je bil sv. Teodor Studit, osrednji učitelj solunskih bratov, poslednji odločni bizantinski katoličan. A pravičnejša je misel, da sta solunska brata poslednja velika bizantinska katoličana, ki po svojem istinito katoliškem, vesoljnem pojmovanju krščanstva celo nadkriljujeta sv. Teodora Studita «...» Veličina sv. solunskih bratov je prav v tem, da sta v dobi največjega bizantinskega in germanskega cerkvenega imperializma ostvarila in branila samostojno slovansko cerkveno organizacijo ter položila temelj samostojni slovanski krščanski kulturi «...» V misijonskem načrtu sv. Cirila in Metoda se javlja neskajljeni duh onega krščanstva, ki je v prvih stoletjih združevalo Vzhod in Zapad v eno krščansko družino. Sv. Ciril in Metod sta poslednja velika predstavnikova vzhodne cerkve pred razkolom, zastopnika vesoljne ga krščanstva, nepokvarjenega po bizantinstvu. Poleg tega se v slovanskem bogoslužju javlja duh krščanske demokracije. Kristusova ljubezen do preprostih in zatiranih, duh Kristusov, ki hoče naj bodo tudi preprosti deležni vseh dobrot in kulturnih zakladov krščanstva «...» Čudovita je energija sv. bratov... Sv. Ciril je teoretično branil slovansko bogoslužje z

¹⁾ Revue pratique d'apologétique, tome XXXII (maj 1921) str. 183 poroča o ljubljanski bogoslovni fakulteti in »Bogoslovnem vestniku« ter kratko posnema vsebino Grivčeve razprave. Referent Mich. d'Herbigny — dober poznavavec vzhodnega bogoslovja — opozarja, da se je francosko katoliško bogoslovje že polastilo enega izmed važnih dokumentov, ki jih navaja prof. Grivec, to je protest (prevoda) slovanskega nomokanona zoper 28. kanon kalcedonskega zbora in njegova veroizpoved v neizpremenljivo prvenstvo rimske stolice. d'Herbigny, Theologica de Ecclesie, t. II, Beauchesne. Paris.

veliko spretnostjo in bistroumnostjo; nežni apostol je postajal bojeviti in je nasprotnike krepko zavračal, češ da so krivo-verniki, pilatniki, trijezičniki. Sv. Metod je organiziral cekvene razmere, trpel je v nemških ječah, sredi največjega apostolskega dela je trikrat potoval v Rim in nazaj, da je ohranil svojo misijonsko organizacijo. Ko se je orjaški Metod zgrudil pod težo let in dela, se je pokazalo, da je istinito sam na svojih ramah nosil vso res ogromno, genialno zasnovano zgradbo. Po njegovi smrti je bilo njegovo delo v središču Evrope nenadno do tal porušeno.

Tako riše g. profesor epohalno in mnogoskransko delo sv. apostolov, ki je potekalo iz duha in srca, po naravi bogato obdarjenega in po pristnem krščanstvu požlahtnena. Ostane, da se ozremo še na poglobljene podatke, s katerimi dokazuje sv. bratov tolikrat sumničeno pravovernost.

Vse častivce sv. bratov mora že zanimati pregled vprašanja in zadevnega slovstva. Filologi in historiki so doslej predmet bolj obravnavali kot pa teologi; delo pa si delijo katoličani in pravoslavni. **Viri** o življenju sv. Cirila in Metoda so poleg papeških pisem zlasti tri legende: **Translatio s. Clementis** ali italska legenda, in obe panonski legendi: *Vita s. Constantini* in *Vita s. Methodii*.²⁾ Vse virove podaja Pastrnek, *Dejiny slovanskych apoštolu*, regeste pa Kos, *Spomenica tisočletnice Metodove smrti*. Ljublj. 1885, in isti, *Gradivo II*. Ljublj. 1906. »Glavni vir sta še vedno »panonski« legendi. Mnogi podatki teh legend so potrjeni po papeških in drugih dokumentih; verodostojnost je velika. Razni znaki kažejo, da sta obe legendi delo učenca (ali učencev) sv. Cirila in Metoda. Splošno se sodi, da se v panonskih legendah razodeva duh sv. Cirila in Metoda. Zato je za mnoge znanstvenike pojmovanje sv. C. in M. odvisno od tolmačenja panonskih legend«.

Nadalje p. Grivec označa stališče učenjakov do obeh svetnikov tako-le: »Tradicionalno mnenje slavistov je, da se v panonskih legendah izraža miroljubni duh sv. C. in M.; naglašajo se cerkveno edinstvo, prvenstvo rimskega papeža ter spoštovanje do Rima in Carigrada. Tako je o panonskih legendah sodil historik Dümmler, ki je po naročilu in v imenu Miklošiča napisal komentar k panonskima legendama; tako sodijo Jagić,³⁾ Pastrnek,⁴⁾ Vondrák, Ritig⁵⁾ i. dr. Izmed ruskih cerkvenih historikov je bistveno enako sodil temeljiti Voronov, ki je naglašal, da je staroslovenski življenjepisec dobro izrazil osnovno črto Ciril-Methodovega značaja. Katoliški cerkveni

²⁾ Kratko označbo teh virov glej v Kosu, *Gradivo II*, LXXXI ss.

³⁾ *Eitstehungsgesch. d. Kirchenslav. Sprache*. Berlin 1913.

⁴⁾ *Dejiny slov. apoštolu*. Praga 1902.

⁵⁾ *Povijest i pravo slovenštine u crkvenom bogoslužju*. Zagreb 1910.

⁶⁾ *Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda*. Zagreb 1857—59.

historiki (Rački,⁶⁾ Ritig, Hergenröther⁷⁾ i. dr.) se po večini skladajo s tradicionalnim mnenjem slavistike. Nekateri katoliški cerkveni historiki pa trdijo, da sta panonski legendi (posebno Ž. Met.) spisani v fotijevskem duhu, tako Ginzl,⁸⁾ Martinov (bollandist), Lempl,⁹⁾ Snopek iz tega izvaja, da pisatelj legend ni bil učenec sv. bratov. Berlinski poljsko-nemški slavist Brückner (žid?) pa iz legend sklepa, da sta bila sv. brata odločna fotijevca, ki sta iz oportunitizma varala Rim, ter da sta katoliški cerkvi več škodovala nego Luther. Razumljivo je, da nekateri pravoslavni historiki (Milaš, Lamanskij i. dr.) sv. brata slikajo kot nasprotnika Rima.

Tako je g. profesor opredelil stan problema ter zastavil vprašanje: I. Kako sta sv. Ciril in Metod sedila o prvenstvu rimskega papeža ter v kakem odnosu sta bila do Rima in Carigrada? II. O izhajanju Sv. Duha (Filioque).

I. Prvenstvo rimskega papeža.

V grški cerkvi se je izza 4. veka širila o papeževem prvenstvu teorija, ki je dobila izraza na I. carigrajskem (l. 381) in kalcedonskem (l. 451) cerkvenem zboru. Papež ima sicer prvenstvo v cerkvi, a to je utemeljeno v politični prednosti Rima, torej historično- ali cerkveno-pravno; človeškega, ne božjega izvora. Božjepravnega temelja rimskega prvenstva niso direktno tajili, a so ga radi zamolčevali in pozabljali. Ostala vzhodna (antich. aleks., jeruzalem.) in cela zapadna cerkev pa je dosledno naglašala, da je rimsko prvenstvo utemeljeno v božjepravnem apostolskem nasledstvu sv. Petra. V sami vrški cerkvi pa so za dobe sv. bratov **menihi** imeli velik vpliv: tvoril takorekoč »cerkev v cerkvi«. In ti menihi so bili odločni zagovorniki pravovernega nauka o papeževem prvenstvu. Zlasti je našel ta nauk najjasnejšega izraza v spisih sv. Teodora Studita († 826), ki je bil za dobe ikonoborstva voditelj grških menihov in njih duhovni vzgojitelj. Ker sta bila

⁷⁾ Photius I—III. Regensb. 1867—69.

⁸⁾ Geschichte d. Slavenapostel. Wien 1861.

⁹⁾ Lempl, kritične beležke o potovanjih sv. Metoda v Rim. Voditelj. III. (1900).

— V obrambo škofovskega reda sv. Cirila, Voditelj V. (1902).

— Razne pripombe k zgodovini sv. Cirila in Metoda. Voditelj. 1907.

¹⁰⁾ Fr. Snopek je številne razprave, češki spisane, posnel v nemški knjižici: Konstantinus-Cyrrillus und Methodius. Kromeriz 1911. — O Snopkovi teoriji je opetovano poročal v »Času« prof. Grivec. — Znanstvenega celotnega življenjepisa sv. bratov, Slovenci nimamo, tudi Majarjev prevod poljudne knjige Bilega je davno razprodan. Največ gradiva ima Kosoza Spomenica. Ostalo raztreseno slovensko literaturo glej pri Kosu. Gradivo II, VII.

tudi sv. C. in M. v samostanu dobila svojo vzgojo, tako da je bil Teodor njun posrednji učitelj, je naprej verjetno, da sta se tam navzela tudi v pričujočem vprašanju Studitovega duha in prepričanja. To je prof. Grivec tudi dejansko dokazal.

Oba nasprotujoča si nauka o rimskem prvenstvu **sta naša** izraza v rabi različne terminologije na obeh straneh. Zapadna in vzhodna cerkev, razun grške, zlasti pa vzhodni menihi rabijo uradni izraz »apostolica sedes« za naslov rimske cerkve (ali »cathedra Patri«). V uradnem carigrajskem slogu (»stylus curiae«) se pa ne rabi izraz »apostolica sedes« kot antonomaistični naslov rimske cerkve; rimski papež se navadno imenuje škof starega Rima, carigrajski škof pa škof novega Rima. Fotij sam dosledno rabi carigrajsko uradno terminologijo (Hergenther najde eno samo izjemo).

To razliko v terminologiji prof. Grivec z veliko metodično preciznostjo uporabi za merilo, da pokaže, h kateri stranki sta spadala sv. brata in pisatelj panonskih legend. S pomočjo specifično studitsko-ciril-metodijske terminologije je ugotovil, da se v panonskih legendah posamezni odstavki naravnost odlomki Ciril-Metodove govornice, odlomki njunih propovedi.

Tak naziv je »**apostolik**« (substantivno) za papeža, (v latinski legendi petkrat, v Cirilovi šestkrat, v Metodovi sedemkrat), ko sicer nahajamo v istodobnih zapadnih spisih samo izraz »papa«. — Tako besedilo je tudi istovetenje Petra in papeža: »pokrajina sv. Petra je« = papeževa pokrajina je; »krst od sv. Petra« = od papeža; »sodba sv. Petra« = papeževa sodba.

»Na tej govornici se spozna pristni vzhodni dih Teodora Studita, kakor je vel v vzhodnih samostanih, odkoder sta ga slovanska blagovestnika prinesla našim očetom. Tega izražanja si ni mogel izmisliti fotijejski pisatelj, ker je rimska tendenca preočita«.

Duh sv. Teodora Studita in vzhodnega meništvja posebno izrazito odseva iz odlomka I. poglavja Metodove legende, kjer se naštevajo dotedanji vesoljni cerkveni zbori. Rimska tendenca tega odlomka se razodeva na dva načina. Premišljeno se na prvem mestu pri vsakem koncilu imenuje papež (kot predsednik in sklicatelj), dasi so vzhodne zbere sklicali cesarji; papeži so sklicanje odobrili ali pa šele pozneje potrdili sklepe zbora. Sv. C. in M. sta pri tem bolj gledala na dogmatično nego na historično točnost; historična deistva so z ozrom na papeže netočno izražena, da se tem bolj naglasi oblast papeža nad cerkvenim zborom. — Ta odlomek prof. Grivec po pravici smatra za »govorniško prikrojen odlomek Ciril-Metodovega katehetskega pouka«. Sv. učitelja sta po tedanjen cerkvenem običaju navajala cerkvene zbere v veroizpovedih, ki sta jih morala ponovno pismeno in ustno predložiti Rimu; navajala sta jih v veroizpovednih formularih svojim učencem.

Prav tako vidi prof. Grivec posledico vzhodne meniške tradicije v dejstvu, da legenda šteje samo šest vesoljnih zborov, ne omeni pa sedmega (2 nikejskega l. 787), **ker ta še ni bil po rimski stolici potrjen**, dočim ga je uradna carigrajska cerkev takoj od začetka štela med vesoljne. Zopet rimska tendenca v skladu s protifotijevsko meniško tradicijo.

Popolnoma izrečen dokaz za priznavanje apostolskega nasledstva rimskega papeža in božjepravnega značaja njegovega prvenstva pa podaje staroslovenski prevod grškega »nomokanova« (zbornika cerkvenih zakonov), ki ga slavisti in historiki pripisujejo sv. Metoru (Met. leg. 15), in ki se je pri Slovanih rabil do 13. stoletja.

Ruski kanonist in historik A. Pavlov je v dveh starih rokopisih odkril važen dodatek o božjepravnem značaju rimskega prvenstva (prichčil Vizantijski Vremennik 1897). Ta dodatek je del večjega članka o prednostih patriarškega »prestola Konstantina grada«. Članek navaja 28. kalced. kanon sé sholionom, ki še enkrat naglašja, da je rimski škof zato dobil prvenstvo, ker je bil Rim cesarska prestolnica, in zaključuje, da mora imeti carigrajski škof iz istega razloga prvenstvo v cerkveni hierarhiji, ker se je s prestolnico preneslo tudi cerkveno prvenstvo. — Cerkveni historiki naglašajo, da ima ta kanon v sebi kal kasneje dozorelega cerkvenega razkola.

Staroslovenski prevod pa zoper ta kanon in sholion pripominja, da to ni pravilno, kakor je že opozoril papež Leon, ki ni potrdil tega kanona. Nadalje dokazuje, da je to prvenstvo božjepravno, utemeljeno na prvenstvu sv. Petra; naglašja, da je rimsko prvenstvo neizpremenljivo. V pojasnilo navaja, da so cesarji stolovali tudi v Milanu in Raveni, a vendar škofje teh dveh mest nimajo prvenstva radi tega: »apostolske časti in božji darovi se namreč ne dajejo zaradi zemskih cesarjev«. Naposled uči, a ima papež oblast nad vesoljnim cerkvenim zborom. — M. Jugie (profesor na Vzhodnem zavodu v Rimu) sodi, da je ta polemični dodatek o božjepravnem prvenstvu papeževem prvotno pisan v slovanskem jeziku, torej Metodov original.

Res, da so naštetá dokazala v neki meri že drugi katoliški historiki uporabljali (Hergenröther, Jugie itd.), a prof. Grivca zasluga je, da je obe sodobni grški teoriji o rimskem prvenstvu kritično uporabil za presojo panonskih legend in pa prvič s podarkom pokazal na harmonijo med legendama in polemičnimi opazkami staroslovenskega prevajavca nomokanova.

(Konec bo sledil.)

I. Rejec.

Italijanski katoličani za svobodo šole.

Leopold Cigoj.

Čigar je šola, njegova je tudi bodočnost. Zato pravi neke učenca Humboldt: »Kar hočemo vpeljati v življenje, moramo vpeljati naprej v šolo«.

Tega načela se zavedajo in držijo vse stranke in vsa verzopovedanja širom sveta — od najradikalnejše katoliške skupine notri do skrivnih framasonskih lož. Vsaka politična in verska organizacija motri šolski problem z lastnega idejnega vidika, vsaka skuša v javnosti uveljaviti »svoj« šolski program.

Boj za šolo se bije danes vsepovsod; po božjem in naravnem pravu se ga udeležujejo tudi katoličani in krščanske stranke sploh, dasi ne povsod z enakim uspehom.

Doslej imajo še najidealnejši in krščanstvu najpravičnejši šolski zakon na Nizozemskem in v Belgiji. Več svobode in pravic kot v Italiji pa nudi celo francoski šolski zakon. Tudi načrt nemškega šolskega zakona, ki je bil nedavno predložen nemškemu državnemu zboru, dovoljuje veri in starišem mnogo pravic in vpliva do šole. Zelo vroča in veri nasprotna pa so postala tla na Čehoslovaškem in pod vplivom te države že tudi v Jugoslaviji. V poslednji posebno vsled raznih Pribičevičevih naredeb in učnih načrtov, ki stremijo za vedno hujšo lajzacija šole, da bi jo končno podjarmili centralizmu in usužnili svobodni misli. Seveda so si jugoslovanske kršč. stranke in verske družbe visoko zavilhale rokave in stoje na braniku; za njimi pa stoji kot en mož vse krščansko ljudstvo.

Najbrže prinesemo v prihodnjih številkah več podrobnega pregleda črez šolski ustroj v omenjenih državah. V tem trenutku nas pa najbolj zanima italijanski šolski zakon in prizadevanje krščanskih strank za osvoboditev šole iz močnih državnih klešč.

Celo gibanje se je začelo šele v zadnjih časih in je takorekoč še v povojih. Datira namreč iz dni, ko si je ustanovilo krščansko ljudstvo v Italiji močno politično stranko in jo poslalo v parlament. Ko je stopila na plan »ljudska stranka«, začrtala si je po vzgledu ostalih romanskih držav tudi jasen program v zadevi šolske reforme proti dosedanjemu državnemu šolskemu monopolu ter se odločno bori za božje in naravne pravice starišev in cerkve.

Prvi in glavni tačasni cilj in postulat katoličanov v Italiji bi zamogli na kratko takole označiti: Sprememba in pravičnejša uredba postavno predpisanih izpitov za višjo stopnjo

srednjih šol; odprava dosedanjega »esame legale« in uvedba novega »esame dello Stato« in sicer z istimi obveznostmi in ugodnostmi tako za učence javnih, kakor tudi privatnih šol.

Na prvi pogled bi se zdela ta zahteva precej skromna, a katoliki Italije vidijo v tej osvejitvi »un buon principio« ter prvi in najpotrebnejši korak na poti k postopni in vedno večji osvoboditvi šole. V naslednjih vrstah naj podam nekoliko pojasnila. Svoja izvajanja pa naslanjam na tozadevne članke v »Civiltà Cattolica«.¹⁾

V Italiji so od l. 1849. dalje — legge Casati — javno in postavno veljavni le oni izpiti, ki so bili narejeni na državnih šolah in sicer pred komisijo, sestavljeno iz profesorjev dotičnih državnih šol. Le na takih šolah smejo delati izpite tudi eksterнисти in privatisti ter gojenci privatnih zavodov; nikoli pa niso deležni raznih olajšav, kakor jih zakon predvideva in komisije faktično tudi dovoljujejo dijakom državnih šol in zavodov.

Le državno postavni izpit »esame legale« usposablja učenca, da more prestopiti v višji razred ali tečaj državnih šol in državnih zavodov. Samo tak izpit odpira usposobljenec vrata v razne javne službe, bodisi državne ali deželne in občinske.

Zakon priznava sicer tudi zavode, ki so izenačeni z državnimi šolami oz. zavodi. V le teh pa se smejo pripustiti k izkušnjam le domači gojenci.

Sicer pa so te vrste zavodi le bolj redki. Država jih ne pripoznava rada, katoliških, pa naj bi bili tudi »fiorentissimi«, menda že celo ne »per ragioni settarie«. Katoliški zavodi se pa tudi sami ne potegujejo preveč za to izenačenje »pareggiamento«, ker bi bili v tem slučaju močno vezani na izbiro profesorjev, knjig in drugih učnih pripomočkov. Knjige so večkrat v mnogočem nasprotne krščanskim načelom; pa tudi drugače bi katoliški zavodi ne mogli s prostim razmahom uveljavljati v vzgoji svojih principov. Morajo biti itak vsi profesorji v internatih »laureati o diplomati« na državnih šolah. Razen tega država po svojih organih nadzoruje tudi te zavode z ozirom na pouk, higijeno in moralo in posebno še z ozirom na »tutela dei principii, che governano l'ordine sociale pubblico dello Stato«. Država najde torej lahko vsak hip po-

¹⁾ Cfr. Civiltà Cattolica »Gli esami legali e la libertà della scuola media« l. 1920; quaderno 1690 — str. 333—341 in quaderno 1691 — str. 438—442 ter letnik 1921. — quaderno 1696 — str. 337—346 članek »La ripartizione scolastica e la libertà della scuola media«. —

Kdor bi se pa hotel o italijanskem šolskem zakonu še bolj natančno poučiti, cfr. R. Ferruzzi: *Legislazione scolastica, alunni, esami e tasse*. Raccolta completa delle disposizioni vigenti per le scuole medie e normali, fino all'anno scolastico 1919—1920. Roma, Editr. »Ausonia«, Via delle Convertite, 8. — Prezzo L. 5.—

voda za premnoge sitnosti. Previdnost veleva zato vodstvom internatov skrajno natančnost in opreznost.

Opreznosti zaliteva od teh zavodov že tudi dobrobit lastnih gojencev. Le ti namreč pri skušnjah niso tako lepo sprejeti kot domači gojenci državnih šol. So v nekem oziru bolj tuji in tudi izpiti so jim v marsičem precej otežkočeni. Le poglejmo!

Da morejo biti pripuščeni k izpitu, treba vložiti kolkovano prošnjo in jo opremiti z mnogimi kolkovanimi in legaliziranimi dokumenti in sicer a) s certifikatom o bivališču; (vsak kandidat sme namreč polagati izpit le na bližnji državni šoli) b) rojstni list; c) spričevalo o istovetnosti; d) o cepljenju koz. Razen tega morajo plačati trikrat večjo takso nego dijaki državnih zavodov. Po najnovjših predpisih znaša ta taksa za gojence državnih šol L 80.— za »privatiste« pa L 255.—

Glede izpitov samih bi bilo pa pripomniti sledeče: Kdor ni z veseljem sprejet, ta je navadno šikaniran. — Sicer so ustni izpiti javni, pa nobeden domačih vzgojiteljev ne gre zraven, ker bi taka »kontrola« izzvala še hujši odij. V boljše umevanje povedanega naj služi v naslednjem kratek pogled na ves ustroj italijanskega šolstva.

Postava pozna **elementarne, srednje in visoke** (unverzija) ljen na tri dobe (periodi): **Istruzione primaria.**

1. Pouk v **elementarni šoli** obsega 6 letnikov in je razdeljen na tri dobe (periodi.): **Istruzione primaria.**

Prva doba — 3 razredi — se zaključí s posebnim izpitom »**esame di proscioglimento**«, s katerim otrok zadosti šolski obveznosti. Stariši so pod kaznijo dolžni poskrbeti otroku vsaj to vzgojo. — Spričevala o prestanem izpitu pa smejo izdati edino le občinske elementarne šole, nikdar pa privatne.

Druga doba — 4. šolsko leto — se zaključí zopet s posebnim izpitom, ki sliši na ime »**e s a m e d i m a t u r i t à**«, seveda ne v onem pomenu, kakor smo bili pri nas vajeni poimeti maturo. Ta izpit usposoblja učenca, da sme prestopiti v katerokoli kategorijo srednjih šol.

Tretja doba — 5. in 6. šolsko leto — »**corso popolare**«, je že nekak cilj sam na sebi in to za vse one, ki ne nameravajo nadaljevati študijev na srednji šoli. Zaključí pa to dobo t. i. »**l i c e n z a e l e m e n t a r e**« — odpustnica, ki dovoljuje učencu vstop v najnižje javne službe.

Tako torej vidimo, da sta že v elementarni šoli predpisana dva javna izpita t. j. »di proscioglimento« in »di maturità«.

2) Italijanski šolski zakon pozna nadalje tri vrste srednjih šol: **Istruzione media.** Vsaka teh treh kategorij obsega zopet dve stopnji — skupini (due gradi); za vsako dovršeno stopnjo se izda po prestanem izpitu posebno spričevalo. Pridnim učencem se izpit tudi izpregleda. Tri vrste srednjih šol pa slišijo na ime:

e) »Corso classico« — obsega 5 let »gimnazije« in 3 leta »liceja«, —

b) »Corso tecnico« — 3 leta »tehnične šole« in 4 leta »tehničnega zavoda« (istituto tecnico.)

c) »Corso complementare-normale« — 3 leta »dopolnilne šole« (scuola complementare) in 3 leta »scuola normale« (ki odgovarja našemu učiteljsku.)

»Scuola complementare« je samo za ženske in odgovarja po učnem načrtu nekako »tehnični šoli«; moški pa zamorejo iz tehnične šole prestopiti v »scuola normale«. Drugače pa so vse srednje šole odprte obema spoloma.

Naj pripomnim tudi, da ne more nihče delati izpita čez višjo stopnjo šol, ako se ne izkaže s prejšnjimi spričevali. Zakon pozna edino izjemo za kandidate, ki so že dosegli 23. leto starosti.

Učiteljski kandidat — privatist — se mora razen tega podvreči še enoletni poskušnji — tirocinio — na kateri javni elementarni šoli, seveda pod kontrolo učiteljstva in nadzornika; mora potem napraviti poseben izpit »o praktičnem poučevanju« in šele tedaj se mu izda učiteljska diploma in spričevalo čez »normalno šolo«.

Člankar v Civiltà cattolica razpravlja še tudi podrobno o načinu in metodi, kako večkrat postopajo s privatisti pri teh skušnjah in odkriva čeri, kjer kandidat tako lahko ponesreči. Gre že skoro za zistem.

Če preidem visoke šole, nam bo že iz povedanega pač dovolj umljiva zahteva italijanskih katolikov po novem načinu javnih izpitov z isto mero pravic za vse kandidate, pa naj bodo že gojenci državnih ali privatnih zavodov. Njih zahteve gredo za tem, da se:

1) odpravi t. i. »esame legale« za višje stopnje srednjih šol in se namesto njega vpelje »l'esame dello Stato«, pred komisijo, ki naj bo sestavljena iz mešanih moči t. j. učiteljev državnih in privatnih zavodov v enakem številu, ali pa eventualno iz samih univerzitetnih profesorjev. Sedež naj imajo komisije izven lokalov državnih šol!

2) K tem izpitom naj bode enako dovoljen pristop tako gojencem javnih kakor privatnih šol! Vse dosedanje preference in ugodnosti, dovoljevanje dijakom državnih zavodov odpadejo. Izpiti čez srednje šole se morejo polagati samo pred to komisijo.

3) Kandidatom bodi dana možnost, da smejo položiti izpit čez višjo stopinjo, četudi se ne izkažejo s spričevali čez vse zaporedno zaukazane izpite tja do malenkostne mature.

4) Taksa bodi za vse enaka!

5) Za te tri glavne izpite srednjih šol »liceale«, »d'istituto tecnico«, »scuola normale« naj se približno zaokroži in že vnaprej določa dotična snov. Tudi naj se kandidatom dovoli večja prostost v izbiranju metode. Sploh naj bi se vpcštevala bolj

vsa intelektualna usposobljenost (maturita intellettuale) gojenčeva in ne toliko množina memoriranega gradiva brez vsega kritičnega in praktičnega zmisla!

6) Po možnosti naj bi se ustanovile za polaganje teh izpitov stalne komisije v provincialnih središčih ali univerzitetnih mestih in kandidatom naj bi se nudila štiri do petkrat v letu prilika za polaganje izpitov. (Doslej je bila le dvakrat in sicer poleti in jeseni.)

To bi bile v glavnih obrisih najnujnejše zahteve italijanskih katoličanov po reformi šole. Seveda ne izkazujejo niti od daleč krščanskega ideala na polju šolstva in vzgoje; pa dasi navidez zelo skromne, so vendar take, da osvobodijo šolo zaenkrat vsaj najhujšega jarma. Gre za omiljenje šolskega monopola in za ugodnosti, kakršnih so deležni po zakonu celo francoski katoličani. Krščanskim starišem bi bila namreč dana lažja možnost, da izbirajo med državno - laično šolo in med konfesionalno vzgojo v privatnih zavodih, ne da bi bili njihovi otroci prikrajšani na pravicah in ugodnostih, kakršne nudi sedaj državna šola le svojim gojencem.

Meje med socialnimi strujami.

J. Kraij.

Najmočnejša svetovna politična skupina, ki posega v socialne boje sodobja, je brez dvoma ona, ki črpa ideje iz Marksa. Zatorej je razumljivo, da v navadnem govoru in tudi v znanstvu govorimo o socializmu, misleč pri tem na marksistični socializem. Enačbo »socializem = marksizem = socialna demokracija = komunizem« bo treba radi jasnosti razveljaviti, saj je pojem »socializma« vse bolj obsežen. Imamo celo vrsto socialističnih sestavov, katerih večina je sicer ostala in zamrla v knjigah; toda živi v svetu nekaj sestavov in struj, ki hočejo, kljub temu da so v ostrem načelnem nasprotju z marksizmom, oživotvoriti socializem v družbi. Najvažnejša teh struj je neoporečno »krščanski socializem«. Kakšni so znaki, ki nam dovoljujejo, da vse te razne struje zaznamujemo z enotnim izrazom? Kakšne ideje so vsem tem strujam skupne? Kaj spaja krščanski socializem z drugimi socialnimi strujami in kaj ga v temeljih loči od njih?

1. Socializem v gornjem obsežnem pomenu besede je težko definirati. Proudhon je prvi označil ta pojem tako-le: »Socializem je vsako teženje po izboljšanju socialnih razmer.« V tem stavku najdemo res eden glavnih elementov socializma: On ima za predmet socialne razmere, ki jih ne sestavljajo samo gospodarske, ampak tudi kulturne, verske, нравne,

idealne vrednote. Gornja definicija pa ne more podati karakteristike socializma. Socialne razmere sta hotela zboljšati že Graccha, socialne boje najdemo v vseh časih, ko o socializmu ni bilo še sledu. Da, socialne razmere je hotel zboljšati celo gospodarski liberalizem. Njegovi teoretiki in začetniki so se zavzemali za popolno gospodarsko svobodo, za odpravo vseh umetnih meja in stopenj, ki jih je bila postavila fevdalna družba, ker so bili prepričani, »da je neprestano boljšanje materialnega položaja človeštva nujen sad naravne svobode.«¹⁾

Socializem je sicer teženje po zboljšanju socialnih razmer, a je teženje z določnimi, od drugih temeljno se razlikujočimi cilji. Liberalizem je hotel doseči zboljšanje položaja družbe s tem, da je vzel za izhodišče neomejeno gospodarsko svobodo posameznika, pravice posameznika. Družba je po liberalnogospodarskih nazorih umetna tvorba, nastala po svobodni pogodbi, s katero je svota posameznikov (vsi ali večina) prenesla del pravic na višjo organizacijo, n. pr. državo.

Socializem pa vidi v družbi naraven organizem in ne svote posameznikov; ko teži socializem po zboljšanju socialnega položaja, teži za tem, da interese posameznikov podredi interesom družbe, pusti pa vsem individualnim silam, ki so skupnosti koristne ali vsaj neškodljive, prost razmah. Treba je, da v organizmu družbe zavlada red, zakon socialne blaginje. Po liberalizmu je nastalo brezredje, ki se kaže v tem, da se vršita produkcija in konsum v celotnem narodnem gospodarstvu brez vsakega enotnega načrta in regulatorja. Ljudje so svota posameznikov — kot zrna v peščenem griču. Treba je, da se naravni družabni organizem, ki ga je liberalizem razjedel, obnovi v obliki, ki bo odgovarjala sodobnim razmeram. Liberalizem je prolašal: Po svobodnem razmahu posameznikovih sil pride socialna blaginja. Socializem trdi: Blagor družbe je načelo; zato ima družba pravico, podrediti interese posameznikov interesom skupnosti in jih omejiti, v kolikor bi mogli škoditi celotnemu socialnemu telesu, ne da bi se pa dotikala naravnih pravic posameznikove osebnosti. Izhodišče je tu družba, splošnost. Gospodarstvo je družabno, kakor je človek družabno bitje. Ni nujno, da bi gospodarstvo moralo biti kolektivna last, če je družabno; to pomeni, da je vrhovni regulator gospodarstva družba, ki ima pravico posegati v zasebna gospodarstva, ko je to socialno koristno. To je ona črta, po kateri se loči socializem od socialno-liberalnih reformnih struj; te stremijo za postavno zaščito delavcev, za svobodo združevanja in drugimi delnimi reformami, načeloma pa odločno zametavajo zahtevo, da se narodna produkcija in konsum postavita pod vrhovno nadzorstvo družbe, da postane narodno gospodarstvo družabno.

¹⁾ Cf. Herkner, Die Arbeiterfrage 1908.

Ta črta »socialnega gospodarstva« deli socializem od gospodarskega liberalizma, pa tudi od vseh onih socialno-reformnih struj, ki hočejo sicer zboljšati, a ohraniti današnje individualno gospodarstvo. Toda tudi na drugo stran, napram komunizmu, moramo začrtati mejo.

Komunizem je dosledno izveden kolektivizem. Svoj gospodarski program je strnil v priprostem stavku: Vsa produkcijska sredstva postanejo last družbe. — Družba je suverena, individualum nima drugih pravic, razen onih, ki mu jih podeli družba. Ker je družina gnezdo individualnega egoizma in kottišče želje po zasebni lasti, je treba družino odpraviti. Dva faktorja ostaneta v socialnem življenju: **Posameznik** in **družba**. Vsi drugi vmesni avtonomni členi, (družina, organiziran samoupravni stan itd.) odpadejo, ker bi omejevali suverenost družbe. — Meja med komunizmom in socializmom je v bistvu tale: Socializem stremi za socialnim gospodarstvom, t. j. za gospodarstvom, ki se bistveno vrši v interesu skupnosti, ne pa zgolj v interesu privatnikov. Da doseže ta cilj, daje organom družbe pravico, direktno posegati v privatna gospodarstva, v kolikor je to socialno koristno, — ne da bi pri tem kršili naravne pravice osebnosti. Individualna iniciativa in delavnost bo imela široko polje, omejena bo le v toliko, kolikor bo to socialno koristno. Edini zanesljivi kriterij za razdeljevanje gospodarskih pravic je osebno, družbi koristno delo. — Komunizem se ne ozira na naravne pravice posameznika; rešuje vse gospodarske probleme s priprosto gospodarsko dogmo, naj postanejo vsa produktivna sredstva kolektivna last.

2. Razmejili smo socializem od individualizma na desni in od komunizma na levi. Odpre se vprašanje, kakšen skupen idejni temelj imajo vse struje, ki jih združujemo pod pojmom »socializem.« Ker imajo skupno gospodarsko smernico, morajo pač imeti vsaj en skupen pravzrok v mišljenju. Imajo ga. Vsem strujam, ki težijo po zboljšanju socialnih razmer — od anarhistov pa do komunistov — je skupen neki ethos, ki ga je Krek s toplim razumevanjem označil z besedami: Kakor neutolaženi ogromni vzdihli po rešitvi teh zagonetek (svoboda in avktoriteta) se glase vsi sociališki in anarhiški programi. Iz skrajnih zmoč komuniškega socializma in individuališkega anarhizma doni orjaška prošnja po rešitvi, zdravo, sveto jedro človeške nature, koprneče po sreči«.

Socializmu vseh struj je ta ethos lasten v veliki meri in samo ta zavest je, ki daje agitatorično in napadalno silo njih idejam. »Vsak človek ima pravico do življenja, ki je človeka vrečno«. To je osnovna skupna ideja socializma. Z ozirom na sedanjí kapitalistični družabni red sklepa socializem dalje: »Pekazalo se je, da te splošne človeške pravice ni mogoče zajamčiti drugače, kot s tem, da združimo razcepljeno svojo individuvov v organsko socialno telo, v družbo. Zato je potrebno socialno gospodarstvo.«

To bi bila skupna gospodarska in etična osnova raznih struj socializma. En korak dalje in že se odprejo globoki prepadi med njimi, pokažejo nasprotja v idejah, ki so globlja in večja kot so skupni elementi, ki družijo razne smeri socializma.

3. Predno je mogoče določiti temeljna nasprotja med raznimi smermi socializma, je treba ugotoviti, katere smeri pridejo tu v poštev. Imamo pred seboj v prvi vrsti Marksov nauk in struji, ki izhajati iz njega — marksistični socializem in marksistični komunizem. Obe struji koreninita v Marksovem narku, ki vsebuje elemente socializma kakor tudi komunizma; vendar so pomembnejši, da, glavni v Marksovem sestavu poslednji. Elemente socializma je razvil en del marksistov šele v polemiki proti mnenju, da se mora delavsko gibanje držati strogo in brez popravkov Marksove doktrine. Pokazalo se je, da je marksizem v jedru komunističen, kolektivističen. — socialistični elementi v njegovi doktrini ne rastejo organsko in logično iz njegovih idej, ampak so kot tuje sestavine zabločili v njegov materialistični nauk. Ta pa zato ne bi mogel izpolniti ideala socializma: ustvariti namreč organsko enoto družbe ker zameta etiko, edino silo, ki more trajno vezati človeštvo. To dokazati, bo naloga naslednjega poglavja.

Izmed aktivnih socialnih struj v Evropi bi prišle še v poštev za primerjanje: Etični socialisti (Carlyle, Ruskin), ki so močno vplivali na socialno delo v Angliji, četudi ne predstavljajo politične organizacije; nadalje socializem angleškega in avstralskega strokovnega gibanja (Sidney in Beatrice Webbs, Keir Hardie); deloma je bolj po praktičnem delu kot po teoriji zanimivo gibanje zemljiških reformistov (Bodenreformer), ravnotako poskusi, utemeljiti teorijo zadržnega socializma. Vendar so vsi ti pojavi, ki vsaj po enem delu idej spadajo v okvir socializma, več ali manj neenotni ali pa omejeni na majhen del Evrope. Nas mora v prvi vrsti zanimati pač znanstveni sestav, ki hoče stremljenjem katoliške socialne akcije dati enotnost in jih naravnati v smeri proti socializmu, da se s pomočjo krščanskih etičnih principov spojijo ljudje v socialno telo, vcepi socialna odgovornost v njih vest in s tem položi temelj socialnemu gospodarstvu.

V glavnem nam ostaneta dve struji socializma: marksistični in etični. K marksističnemu socializmu štejemo del marksistov, ki zametajo dogmo o kolektivizmu (revizioniste). Etični socializem zastopajo zgoraj navedene struje, od katerih ima daleko največji pomen krščanski socializem.

4. Marksistični socializem in krščanski socializem stojita medseboj v istem odnosu kakor materializem do krščanstva. Tla, iz katerih raste marksizem, so zgodovinski materializem. Zgodovinski materializem, uporabljen na moderne socialne probleme, je rodil marksistične idejne smeri. Če pa gledamo

moderne socialne probleme z vidika krščanskih družabnih načel, dobimo odgovor: Krščanski socializem.

Naj ta prepad takoj izmerimo v konkretnem slučaju. Iz kakšnih motivov izvira težnja, da se zboljšajo socialne razmere in uvede socialno gospodarstvo — pri nas, iz kakšnih pri Marksu, v kolikor je socialist in ne komunist? Celi Marksov sestav je golo ugotavljanje, da se vrši z mehaniško sigurnostjo in točnostjo proces, katerega vrhunec bo silna akumulacija in centralizacija kapitala; ko bo razvoj na vrhuncu, se bo prolet. polastil državnega krmila oziroma — država in vse gospodarstvo mu bo padlo v naročje, kot prezrel sad. Vse ideaine vrednote izvirajo iz človekovega družabnega razmerja in to zopet iz gospodarskega reda; s prevratom gospodarskega reda se izvrši istočasno prevrat idealnih vrednot. Kadar pače kapitalizem, se bo z njim zrušila vsa na njem zgrajena idealna stavba, buržoazno mišljenje, buržoazna etika, filozofija, religija, znanstvo..... iz novih tal bo zrastle proletarska kultura, ki bo idealni odblesk kolektivizma, tako kot je buržoazna (sodobna) kultura le odblesk kapitalizma.

V teh miselnih vrstah je dosledno uporabljen zgodovinski materializem. Za razumevanje tega sestava je važno dejstvo, da Marks ne priznava etičnih načel kot nekaj stalnega, absolutno veljavnega; vsa etika mu je le svota nazorov, ki raste iz materialnega temelja družbe in se izpreminja, z njim vred. Marks razlaga železne naravne zakone gospodarskega razvoja in kdor doume ta »znanstveni socializem«, bo izprevidei, v kakšno smer gre razvoj družbe in se bo pridružil proletarskim množicam, ki se zbirajo zato, da pospešijo razvoj in se pripravijo na hip, ko jim pade vodstvo gospodarstva v roke, ko se izvrši razlastitev razlaščevalcev. Tu ne gre za to ali ono etično pravico delavnih slojev; saj stalne, absolutno veljavne etične norme sploh ni. Gre za mehaničen razvoj, ki se vrši po neklih nespremenljivih zakonih.

To so strogo izpeljane materijalistične ideje. V Marksovem sestavu najdemo pa vrsto etičnih elementov, ki sicer niso jasno izraženi, pač pa trepetajo na dnu idej. S kakšnim npravnim ogorčenjem, s kakšno sveto jezo opisuje Marks posledice kapitalizma v Angliji! V njegovem žgočem sarkazmu, s katerim obdari vladajoče meščanstvo, se skriva globoka etična misel, da je treba popraviti krivico, ki se godi delavnim slojem. Vroče in silno čustvo za teptane pravice delavstva, zoper krivično buržoazijo, ki mandra dostojanstvo človeka, trepeti v stvkih komunističnega manifesta. Odkod te strogo etične ideje sredi mehaničnega materializma? Odkod ta ideja zedinjajočega socializma sredi v logični stavbi atomističnega komunizma? Te ideje, to silno orožje ogorčenja, protesta proti krivici je vzel Marks iz drugega arzenala, saj mu ga zgodovinski materializem ni mogel dati. Etični in social. element v Marksu ni zrastel organsko iz celega nauka, ampak je za-

blodil v sestav, ki je po svoji osnovi protietičen in protisocialističen, t. j. materialističen in komunističen.

Iz tega moremo zaključiti: Marksizem uči, da se po nujnih zakonih razvoja mora prevaliti kapitalistični družabni red in preiti — po diktaturi proletariata ali pa po mirnem razvoju — v komunizem. Odločilno vlogo bo v tem prevratu imel proletarijat, ki se mora na to pripraviti; ne združuje se zato, ker je kršena ta ali ona pravica delavstva, — saj stalne etične pravice ni, — ampak zato, ker mora izvršiti nalogo, ki mu jo nareka nujnost razvoja. — Etični elementi v tem sestavu so sicer izborno agitatorično sredstvo, a so le neorganski in zablodli v celotno gradbo.

Vse drugi motivi so nagnili in nagibajo del katoličanov, da se podajajo v socialne boje. Versko prepričanje in etična zavest jih silita k temu. Krščanstvo varuje stalne in neizpremenljive resnice; njegov najvišji cilj je, uveljaviti vzore v ljudskem življenju, vzgojiti v ljudeh veliko notranjo kulturo in jim tako odpreti pot v večno življenje. Osnovni zakon ljubezni do bližnjih kliče kristjane k sodelovanju, da se doseže ta najvišji cilj, in jim nalaga dolžnost, izkazovati dejansko ljubezen vsem otrokom »Očeta našega«, — vsem ljudem. — Ko skušajo kristjani izpolniti to svojo dolžnost, zadenejo na velike ovire, ki jih postavljajo sedanje socialne razmere. Je priprosta resnica, — Marks jo je razvil v vsej obsežnosti, a enostransko, — da je povprečni človek glede notranje etične kulture pod vplivom gnetnih razmer, v katerih živi. Nai v podkrepitev te trditve navedem samo dva slučaja.

Na podlagi znanstvenih raziskovanj je mogoče postaviti splošno pravilo: Čim večja je gospodarska odvisnost in revščina, tem večje je število zločincev. »Poljedelstvo¹⁾ da med vsemi drugimi poklici, če smemo verovati statistiki, najmanjše število zločinov. Statistika iz l. 1899. šteje na 100.000 prebivalcev sledeče število zločincev:

Trgovina	33
Industrija	22
Posli	16
Strokovni delavci	15
Zemljedelci	7

V sanem stanu kmetskih delavcev so v Angliji ugotovili, da je število zločinov v direktnem razmerju s številom dninarjev. Med 100.000 prebivalci pride, kjer so računali na vsakega samostojnega kmeta:

2 dninarja	37 zločinov
2—3 dninarji	104 zločini
3—4 dninarjev	117 zločinov
5—7 dninarjev	142 zločinov
7..... dninarjev	184 zločinov

¹⁾ Cf. Herkner, Die Arbeiterfrage 1908.

Za kristjane je v tem slučaju stvar jasna: Stremeti morajo za tem, da se čimveč ljudi gospodarsko osamosvoji, da jim bo zagotovljena »človeka vredna eksistenca«. To pa se more danes zgoditi le, če dobi družba pravico, posegati v zasebno gospodarstvo.

Še drug slučaj, ki ga moremo opazovati doma. Vsak resen človek bo pritrdil mnenju, da je alkoholizem ena največjih ovir, da se naši ljudje versko, etično, in umsko dvignejo. V danšnjih razmerah se da temu praktično odpomoči s tem, da se omeji število gostiln. Toda tu zadenemo že na načela socializma, da mora gospodarstvo postati družabno, da morajo organi celokupnosti vršiti nadzorstvo nad produkcijo in konsumom (tu pride konsum alkoholnih pijač v poštev). Iz čisto krščanskega, etičnega izhodišča pridemo do socializma. To pojmevanje socialnih problemov loči krščanski socializem od vseh drugih socialnih struj.

Čloboko in nepremostljivo nasprotje med marksizmom in krščanskim socializmom izvira iz različnosti svetovnih nazorov. Ta različnost se jasno pokaže v motivih, ki nagibajo obe struji k socialni akciji. Marksizem ugotavlja mehanične postave razvoja in učlenja v ta mehanizem vse idealne vrednote: soc. akcija marksizma izvira iz stremljenja, pospešiti razvoj. V kolikor uporablja marksizem etične elemente, so ti heterogeni in nedosledni. — Krščanski socializem dokumentira svoj izvor že v celotni zasnovi. Socialna akcija katolikov je postulat verskega in etičnega prepričanja. V sodobju začenja ta akcija zavzemati obliko socializma, ker ve, da je treba razcepljene sile človeštva združiti v notranjo enoto, prežeto z duhom vzajemnosti, in vzporedno s tem tudi v višjo gospodarsko celoto -- v družabno telo, katere produkcija in konsum se vršita v interesu celokupnosti.

To so meje med raznimi strujami socializma. Krščanski socializem, čigar obseg smo začrtali, do danes ni še do podrobnosti izdelan znanstveni sestav. Obdelana je pač socialna filozofija krščanstva, ki ji nadevamo označbo »solidarizem«. Tudi morejo načela krščanskega socializma le polagoma pronicati v katoliške akcije raznih narodov, v katerih vladajo često še močno individualistični nazori. Vendar krščanski socializem na vsej črti, predvsem v znanstvu, napreduje in ni daleč čas, ko bo prežeh vsa socialna gibanja katolikov in jih združil v svetovno silo, ki bo mogla z mednarodno organizacijo uveljaviti socialno mišljenje in socialno gospodarstvo v vednem boju proti sebičnosti kapitalizma in grobim zablodam komunizma.

Razgled po primerjalnem veroznanstvu.

Ivan Rejec.

Ko so za l. 1900 slovenski bogoslovci izdali almanah, je neki tovariš iz goriške bogoslovnice tam podal razpravo »Izvor ideje o Bogu«. O tisti priliki sem se tudi beleženi mimogredé zamislil v ta osrednji problem veroznanstva ter se ozri po dotičnem slovstvu. Moj razgled v tistih omejenih razmerah ni segel daleč, vendar mi je prišlo do zavesti, da v področju religiozne historije*) in primerjalnega veroznanstva neovirano gospoduje krščanstvu sovražen duh in da katoliška apologetika v tem pogledu ne zadostuje nastalim potrebam. Od tačas sta potekli dve desetletji. Veroznanstvo je po večini še vedno ohranila starega duha, vendar pa se je apologetika dodobra ovedela naloge v tej smeri in pa — kar še več pomeni — katoličani so jeli v tej stroki z vnemo sodelovati. Vidimo pa, da so tisti napadi zoper krščanstvo, ki so se več kot stoletje sem dvigali v imenu *n a r a v o s l o v n i h* znanosti, našli najuspešnejšega nasprotnika v pravem napredku taistih znanosti samih, ki je blodne in netočne podatke in podmene zavrnil ali popravil. Tako danes ni več moči dvomiti, da bo tudi napredujoče veroznanstvo skupaj s premerjevalnim narodoslovjem prišlo do treznejše sinteze, ki ne bo več v oprečju s krščansko resnico. Vendar ostane v tem pogledu tudi apologetiki velika naloga.

Da bi mogli razgledati položaj krščanske resnice v razmerju do primerjalnega veroznanstva in pa oceniti delo krščanske apologetike, sem se namenil kratko očrtati novi razvoj one vede, označiti različne rešitve problemov, ki jih dozdevno podaja, in pokazati smotre, ki si jih je postavila za bodočnost.¹⁾

*) F. Grivec priporoča internacionalno »historijo« za omejeno slov. zgodovino. — Bogoslovni Vestnik I.

¹⁾ Tudi katoliško slovstvo o primerjalnem veroznanstvu in religiozni historiji je precejšnje. Od l. 1906 izhaja na Dunaju (Sankt Gabriel-Moedling) periodično glasilo **Anthropos** v uredništvu p. W. Schmidta S. V. D., ki je namenjeno zlasti katoliškim misijonarjem (pisano nemško in francoško). Nekateri drugi periodični zborniki imajo deloma tudi katoliške sodelavce: Zeitschr. f. Ethnologie (od 1869); Archiv f. Religionswissenschaft (od 1898). Revue de l'histoire des religions (od 1880). Obilno gradiva je tudi v misijonskih vestnikih: Missions Catholiques in Kathol. Missionen. Zbornik monografij s katoliške strani je: Darstellungen aus dem Gebiet der nichtchristl. Religionsgesch. (od l. 1890 — zadnji čas deloma v novih izdajah. Založba Aschendorff). — Sestavni katoliški pregledi so: J. Briout. Où en est l'histoire des religions? Paris. Létouzey et Ané, 1911. ▶

1. Predmet primerjalnega veroznanstva.

Poslednji mednarodni kongres za primerjalno veroznanstvo v Oxfordu 1908 je razvil precej določno sliko o stanju te vede, o nekaterih uspehih in napredkih, a tudi o blodnjah in zmedah v njenein področju. Tedaj so se zanimali za dogodek tudi odlični katoliški časopisi. V »Études religieuses« od 20. nov. in 5. dec. 1908 je strokovno poročal Fr. F. Bouvier pod naslovom: La science comparée des religions: comment elle se fait et se défait. Pisatelj je kasneje organiziral vzajemno s p. W. Schmidtom drugi tečaj za religiozno etnologijo v Louvaini l. 1913. O kongresu v Oxfordu pravi: Tam je bilo moči dobiti pojem o aktualnem stanju veroznanstva. Mogli bi ga primerjati tistim skupinam ločenih zgadeb, ki jih je pogosto najti v napol civilnih pokrajinah in ki so vse skupaj obdane z enim samim obzidjem, ki daje selišču neke vrste umetno skupnost, a zgolj materialno. Nekatera poslopja so neodvisna od drugih; njih glavne arhitektonične linije so določene, zidovi se dvigaja s trdnih temeljev; a ob njih boku je videti groteskne gradbe, ki so jih dvignili stavbeniki-šušmarji s surovim ali obdelanim gradivom, a obstanejo komaj en dan, pa se zrušijo in podedo predno so dograjene. Vsemu manjka naprej določen in splošen načrt, in razum daljne podobnosti v gradivu ni najti ničesar, kar bi ogromnemu nekopičenemu zidovju dalo enotno lice. Tako je bilo na oksfordskem kongr. razdeljeno delo na devet odsekov; malokateri od njih, kakor tisti za indijske vere in za klasične starine so imeli za rabo številne dokumente, dobro urejene in obrazložene, njih člani so bili že usposobljeni učenjaki, složni v nekaterih načelih; ostali odseki pa, kakor n. pr. tisti za religijo primitivnih narodov in zlasti drugi za občo metodologijo, so stali nasproti šibkim podmenam, improviziranim sestavam, malo zanesljivim dokumentom, nasprotujočim si opredelbam, in sicer v taki meri, da se niso mogli sporazumeti niti o imenu, ki bi ga dali novi vedi. Ali naj govorimo o hierologiji ali hierografiji? In kar pripravljamo, je li naprosto zgodovina ali primerjalna zgodovina verstev.²)

K tej malo ugodni sliki podaja L. Grandmaison naslednje pojasnilo: »Ta razlika nazorov nas ne sme preveč iznenaditi. Glede vseh dokumentov in glede ugotavljanja dejstev, ki naj služijo za podlago veroznanstvu, treba pomniti, da nobena druga snov ne daje priložnosti za tvrbo tako nedoločnih in svojevoljnih podmen: zakaj s to vedo hočemo proučiti in spo-

1. Huby, Christus. Manuel d'histoire des religions, 1912. — C. G. Martindale (e collaboratori), Storia delle religioni. Traduzione dall'inglese. Firenze 1913 ss. 5 zv. (dva nista še izšla). — Od nekataloških avtorjev imenujem: Orelli, Allgem. Religionsgesch. Bonn 1899.

²) L. de Grandmaison v Storia delle rel. I. 23.

znati notranja čustva in skrajne nazore ljudi, ki so od nas oddaljeni za tisoče kilometrov v prostoru, za cele veke v času, hočemo razumeti običaje in dedne navade, ki so v kričečem nasprotju z našim načinom mišljenja. Ponekod so priče redke, drugod zelo obilne; a vselej pisane v jeziku, ki ga je težko prevesti, oslanjajoče se na duševne ali socialne položaje, ki so davno minuli, zahtevajoče liturgičen ali praktičen komentar, brez katerega dokument izgubi vsako vrednost ali vsak določen pomen. Podatki so negotovi; med osamljenimi besedami so često velike vrzeli. In če se to godi pri narodih, ki imajo versko slovstvo, tudi če je precejšnje, kaj pa naj šele mislimo o necivilnih narodih? Izkustvo priča, da je od njih móči dobiti izpevedbe skoro kakršne komu prijajo. Ker divjaki izredno oprezno čuvajo skrivnosti, ker ne zaupajo izprašujočim potnikom in sò redoma nezmožni, da bi pravilno razložili obrede, misterije in običaje, o katerih niso nikoli razmišljali, zato vpraševavce pogosto nalašč varajo, skoro vedno pa vsled resnične nesposobnosti za izražanje.³⁾

Grandmison dalje razlaga, kakó različnost metode in svetozorov določujoče vpliva na rezultate, ki se pri različnih raziskovavcih tako zelo razlikujejo. A o tem bom spregovoril, ko bom razpravljaj o metodi te vede. Gori povedano pa že pojasnjuje, da niso vsi delavci v področju veroznanstva edini o pojmu in obsegu predmeta svoje stroke. Že odtod razstajajo delavcev in neenotnost dela. Odtod celó različna terminologija za vedo nasploh in njene panoge.

Religijo ali verstvo razni znanstveniki zeló različno pojmujejo. To pojmovanje najbolj zavisi od tega, kar je »svetozor-Weltanschauung« vsakega misleca. Apologet Anton Seltz, je zbral celo galerijo nazorov o pojmu religije pri moderni mislecih in je pokazal, kako so ti pojmi v organični zvezi z vsem miselnim sestavom avtorjev.⁴⁾ Zato ne bom navajal apriorističnih opredelb starejših modroslovcev, kakor so Kant, Hegel, Schleiermacher, Feuerbach, ker je njih pojem religije le posledica njih filozofskega nazora. O novejši empirični šoli pa priznava Jos. Fröbes S. J.: Kljub vsem nasprotjem v trditvah je pri novejših raziskovavcih opaziti težnjo, da se zblizujejo v priznavanju dejstev in v najprvi psihološki razlagi.⁵⁾ Zelo je razširjena z g o l j e m o c i o n a l n a teorija religije, pokladajoča bistvo religije v samo čustvo. W u n d t⁶⁾: »Religija je ču

³⁾ L. c. I, 24.

⁴⁾ Dr. A. Seltz, Natiirl. Religionsbegründung. Regensb. 1914, str. 1—183.

⁵⁾ Jos. Fröbes, Lehrb. d. experiment. Psychologie II, 476. — Izvajanja k opredelbi religije so posneta večinoma po tej knjigi iz poglavja: Die Aufgabe der Religionspsychologie 476—483.

⁶⁾ Voelkerpsychologie VI, z 1915.

stvo, da kdo pripada nadčutnemu svetu, v katerem si misli udeležene ideale, ki jih smatra za najvišje cilje človeškega stremjenja.« Podobno glavar ameriških verstvenih psihologov James: »Bistvo religije je v tem, da kdo občuti realnost nadčutnega; označa jo občutje velike spoštljivosti in ubranosti srečnega pokoja in entuziastične radosti. Čustvo je globlji vrec religije; šele kasneje um razvije dogme.«⁷⁾ Froebes ugovarja: »Čustvo pripadnosti k nadčutnemu svetu podstavlja že dve prepričanji: namreč o bitku tega sveta in o pripadnosti k njemu. Celò spoštljivost pred nevidnim vsebuje ta predmet kot pogoj. Vsaka religija ima zase neki temelji prepričanja, ki se morda s temelji drugih religij ne skada, a je vsaki posebej brezpogojno potreben.« V tem nahaja avtor pristaše tudi izven katoliškega kroga med novimi vertvenimi filozofi in historiki. Leuba (Američan) piše: Moti se, kdor hoče najti religijo samo v prepričanju ali samo v čustvu. Bistvo religije nujno vsebuje obojno. K. Oesterreich⁸⁾ označa religioznost za odnose čustva in volje do nadčloveških bitij, kojih eksistenca se priznava; brez vere imamo le religiozne utvore domišljije; a tudi zgolj umska dejavnost ne zadostuje, treba da se pridružijo deji volje in čustva, kakor strah, čaščenje, liubezen; tem pa sledijo dela, n. pr.: daritve, molitve. Prepričanje o bitku in učinku tega nadčutnega sveta ni šibkejše od onega, ki ga imamo o bitku tujih dežel.

Razdelitev veroznanstva na panoge podajem po Bricoutovem uvodu k delu »Où en est l'histoire des religions?«⁹⁾ Sklicujoč se na Chantepie de la Saussaye-ta¹⁰⁾ piše: Veroznanstvo (Religionswissenschaft — la science des religions) ima za predmet proučevanje religije, njene narave in njenih pojavov. Naravno se razdeli na filozofijo religije in historijo religij. Ta dva oddelka pa družijo zelo tesna vez: prazna bi bila filozofija, če bi se zadovoljila iskati abstrakten pojem religije, ne da bi poštevala dejanske podatke. A historija ne more vnaprej pogrešati filozofije, zakaj treba ji je vsaj provizorne ideje religije, ne samo da razvrsti in opredeli religiozne pojave, ampak celò da jih za take spozna... Razvrstitev različnih verskih pojavov (fenomenologija religije) vodi od verstvene historije do filozofije. Ta poslednja proučuje subjekt in objekt verstva, vsebuje torej psihološki in metafizični del.

Torej: historija religij, religiozna fenomenologija in filozofija religije.

7) Varieties of religions experience, ¹⁸ 1907. Citira Froebes.

8) K. Oesterreich, Einführung in d. Religionspsychologie, 1917. Citira Froebes l. c.

9) O. c. I, 18.

10) Chantepie de la Saussaye, Lehrb. d. Religionsgeschichte, Freib. i. Breisg. u. Leipzig, 1897.

Religiozna fenomenologija, kakor se zdi, da jo pojmuje de la Saussaye, se naslanja na historijo, a je več kot gola historija. Ta poslednja le opisuje celo vrsto verskih pojavov ali enega od njih, izkuša odkriti njih zvezo in vzroke. A redki veroznanski pisatelji se s tem zadovoljujejo, marveč iščejo splošnih zakonov, ki ravnaajo, vladajo in razvijajo religiozne pojave. Tako fenomenologija zabrisuje točno mejo med verstveno historijo in filozofijo ter spleta mnogobrojne niti od ene do druge. Zato mnogi znanstveniki, obravnavajoči predmet religije v obliki fenomenologije, svoje delo vobče imenujejo veroznanstvo ali tudi primerjalno historijo religij.

Goblet d'Alviella (profesor za historijo religij v Bruxellih), ki je na oksfordskem kongresu septembra 1908 načeloval IX. odseku, je predlagal sledečo razdelitev in terminologijo: hierografija [opis svetega], hierologija in hierozofija. Hierografija obsegaj verstveno historijo in (po Bricoutovem predlogu) verstveno psihologijo; hierologija se istoveti z verstveno fenomenologijo v gori označenem smislu; hierozofija naposled naj znači metafiziko verstva v obsegu običajne »naravne teologije — theologiae naturalis«. ¹¹⁾

Znanstveniki v tem ne soglašajo, ali naj obravnavajo — zlasti historiki — vsa verstva, ali naj katera načeloma izločijo. Tu gre predvsem za judovstvo in krščanstvo vsled njunega izjemnega značaja. Priča o spoštovanju tega značaja, če sta še nedavno oba najbolj razširjena učbenika te stroke Saussayetov in Orellijev obravnavo obeh ver izpuščala. ¹²⁾ Vendar so se katoliški sestavljavci občnih verstvenih historij večinoma odločili za sprejem judovsko-krščanskega oddelka (Bricout, Huby, Martindale), že zato ker so nekateri nasprotniki ta del s sovražno pristranostjo obravnavali (žid Sal. Reinach v »Orpheusu«).

O razmerju in razmejitvi veroznanstva nasproti najbolj sorodni vedi, ki je etnologija ali naravoslovje, bo priložneje spregovoriti v poglavju o njega metodi. Ostane pa, da katero rečem o pomiselkih proti naši vedi in o njenem pomenu za krščansko apologetiko. Ima namreč nasprotnikov tako med prij. vere, kakor tudi med sovražniki. Ti poslednji smatrajo religijo za zastarelo ali pa za patološki fenomen, kažoči na prazno-verje, na religiozno blaznost. Tako je Comte-u in Hegeľu vobče religija primitiven poskus, obrazložiti svet, poskus, ki je izgubil vsako upravičenost, ker ga je nadomestila veda.

¹¹⁾ Transactions of the third internat. Congr. for the hist. of Rel. t. II, p. 365—366. Citira Bricout I. c. — Vendar praktično večina pisateljev te terminologije še ne pošteva. — Za primer običajne religiozne filozofije navajam razprave Fr. Terseglava o budizmu. Čas V (1911).

¹²⁾ Druga izdaja Saussayeta ima na koncu poglavje o judovski religiji.

Podobno Feuerbach. Med novejšimi Ebbinghaus¹³⁾: »Človek iz strahu išče višje pomoči; duhovi mu bivajo, ker jih rabi. Da doseže njih pomoč, uporablja molitve, daritve i. dr. Religija je potemtakem varstvena naprava zoper strahove grozljivo neznanega (gegen die Schrecken des Unheimlichen).« — Razumljivo, da s takih vidikov nima veroznanstvo nobenega pomena.

Nasprotno pa prijatelji religije večkrat vidijo v veroznanstvu nekako profanacijo. Res je dovolj delavcev v tej vedi, katerih podatki končajo z obsodbo vsake religije ali vsaj z izpovedjo popolne relativitete. »A to dejstvo ne pade na rovaš vedi kot taki; tudi se bo samo od sebe menjalo, če se obdelava stroke ne bo prepuščala samim sovražnikom vere. — Ako psihologija religije abstrahira od resničnosti vere, to ne pomeni, da tisto resničnost taji. Če se v razpravi o religioznih dejstvih obúde (Erweckungen) zelo dvomljive narave obravnavajo poleg mističnih doživetij svetnikov, je samoumevno, da se radi tega obe vrsti dogodkov še ne smatrate za enakovredni.« Tako jezuit Fröbes zagovarja religiozno psihologijo, kar nalično velja o vseh panogah veroznanstva.

H koncu naj še navedem besede nekaterih znamenitih apologetov, ki pričajo, kako važno je obče veroznanstvo tako za umevanje krščanstva kakor še posebno za njega brambo v pozicijah modernega boja med vero in nevero. P. Schanz¹⁴⁾ piše: »Ako je vobče študij historije najboljši učitelj, to še posebej velja o študiju religiozne historije. Ne samo kar je skupnega, še bolj, kar je različnega v religijah, bo prispevalo k temu, da se bomo učili lastno vero bolje ceniti... Tudi če se najnovejša ména induktivne, empirične religiozne historije bolj sovražno kot prijazno vede nasproti nadnaravnemu značaju razodetja ter skuša vsako spekulacijo izobčiti, vendar to ne more biti razlog, da bi jo zanemarjali. Marveč si mora apologetika tembolj prizadevati, da ovlada to polje, od koder tako pogosto napadi na vero dobivajo orožje.« Še odločneje govori H. Schell¹⁵⁾ »Apolegetične raziskave morejo le tako postati resnično apolegetično dokazovanje, če kar možno brezpodstavno in prostodušno proučavajo podatke religiozne historije. Verstvena zgodovina stare zaveze je dejansko postala del primerjalnega veroznanstva; noben ugovor tega dejstva ne prevrne, nobene težbe ne morejo njegovih učinkov zaustaviti. Apologetika torej mora poštovati religiozno-historične raziskave o postanku in vrednosti starozavezne kakor novozavezne religije. Drugače so njena izvajanja za množico tih, ki resnico iščejo, ki dvomijo, ki brez-

¹³⁾ Kultur der Gegenwart, Th. 6, Psychologie.

¹⁴⁾ Apologie d. Christent. II, 11.

¹⁵⁾ H. Schell, Apologie d. Christent. II, 5.

zirno vprašajo — brez pomena.« Najbolje pa ilustrira pomen religiozne historije in sorodnih ved (praeistorike, antropologije) za apologetiko — profesor za etnologijo na misijonšču v St. Gabrielu pri Dunaju: p. W. Schmidt S. V. D., in sicer v razpravi »Die Uroffenbarung als Anfang der Offenbarungen Gottes«, ki je uvrščena v apologetično delo »Religion. Christentum. Kirche«. ¹⁶⁾ Tam podaje kot strokovnjak v etnologiji in religiozni historiji marsikatero migljaje in pobude za aktualno nujne naloge. »Tako je dobljeno, pravi, že mnogokaj gradiva, drugo bi trebalo še zbrati. A manjka delavcev, ker dalekosežni pomen tu danih nalog ni še spoznan. Naj bi to kmalu drugače postalo. Potem bo assyriologija, katera zdaj pri ocenjevanju Izraelove religije v pradobi nekliko preveč vsilivo v ospredju stoji, kmalu zavrtna v pestojanko, ki ji pritiče, in šele tedaj bo tudi mogla dejansko dopolniti pristojno nalogo«. ¹⁷⁾

Na »Katoliškem institutu« v Parizu je od l. 1880 dalje De Broglie predaval primerjalno veroznanstvo: in rajni sv. oče Pij X je daroval institutu 100.000 lir, da se stolica vzdrži ter popolni. S tem je tudi najvišja avtoriteta pokazala, koliko važnost pripisuje tej stroki.

(Nadaljevanje bo sledilo.)

Asceza in pastoralna.

Beseda o Marijinih družbah.

Leopold Cigoj.

Pravi post smo imeli, dokler ni smel Bogoljub k nam. Vsem dobrim se je hudo tožilo po njem in vsi vemo tudi, zakaj? Že desetletja je bil Bogoljub mil gost in prijatelj krščanskih družin, središče in opera vseh verskih organizacij med slovenskim ljudstvom.

Hvala Bogu! Sedaj zopet prihaja med nas in z veseljem ga bere pastir in čreda, v kolikor je je še dobre. Vsem nudi obilo duševne hrane in tolažbe. Ne moreš ga odložiti, dokler nisi prečital vsega. Pač edini list svoje vrste. Nikoli ga ne bereš brez koristi. Pretoplo je pisan, da ne bi ogreval, preveč logično, da ne bi prepričal. Iz vsake strani, iz vsake vrste veje topla sapica in te milo blaži kot prijazno pomladansko solnce: v srcu pa ti odneva venomer: Tako je prav, tako se mora ...

¹⁶⁾ Esser - Mausbach, Relig., Christent., Kirche: Koesel 1911. I str. 477—633.

¹⁷⁾ L. c. 607.

Če v splošnem, velja ta zaključek še posebno o prizadevanju »Bogoljuba« in vseh, ki so okrog njega, da bi zopet poživil Marijine družbe (šte. 5, 6, 1921.)

In to prizadevanje ni prazno. Vsaka številka nudi ob koncu vedno nov imponujoč razgled na te čvrste cerkvene organizacije. Vselej so se doslej še dobro obnesle in tudi sedaj stopajo v vedno mogočnejših falangah na branik vere in čednosti — toda žal — le bolj onstran meje ...

Kako pa pri nas?

Ne preveč dobro in čuje se celo, da gremo še vedno navzdol ...

Sobratje! Gotovo bo v korist dobri stvari, če ventiliramo zopet enkrat, pa prav resno — tudi to vprašanje.

Res je, da imamo pri nas izjemne razmere. Polovica dežele je bila terišče najhujših bojov in naš človek je moral beguniti. Škoda materialna in duševna je mnogo hujša kot v zaledju. Pelavica sebratov se je iz begunstva vrnila na dvojne razvaline.

Zato pa je upostavitev prejšnjega reda sila težavna: povsod le ovire in težkoče in premnog sobrat se čuti že srečnega, če more doseči le najpotrebnejše in zabraniti najhujše.

Navzlic vsemu temu pa se je začelo ozračje vendarle jasiti in verske ter moralne razmere zadcbivajo vedno boljše lice. Človek se počasi končno le spametuje; vsaj o mnogih moremo to trditi in razni razveseljivi pojavi so priča temu.

Na društvenem obzorju že vstaja danica in lepe prireditve budio naše ljudi iz vojne odrevenelosti. Povsod sicer še veliko plešeje, a skoro ravno tako radi tudi pojejo in igrajo. S tem so pa že dani prvi pogoji za zastavitev izobraževalnega dela, pa dela na socialnem in gospodarskem polju. Skoro bi rekli, da se je lotila naših ljudi nekaka igromanija — a doslej le na korist in hvalo. Nemalo tega truda in dela sloni pa ravno na duhovskih ramenih. Bodi pa temu že kakorkoli, naša naloga bo sedaj, da te nove kulturne poganke primerno požlahtnimo in cepimo. In ravno Marijine družbe so taki zlahtni cepiči.

Seveda se bodo vzbudili temu in onemu proti družbam razni pomisleki, morda celo resni. Umevno, ker razmere niso povsod enake, in najboljše je večkrat sovražnik dobrega. Še hujši sovražnik dobrega pa so večkrat predsodki in tista malodušnost, ki bi se nas hotela tako rada polastiti. Toda spomnimo se: Kar stane truda, to prinese duhovniku navadno največ tolažbe.

Vspredno z našimi domovi, ki vstajajo iz ruševin, moramo postopno zopet zidati tudi vse verske trdnjave, organizirati naše najboljše čete. In v tem oziru nikakor ne smemo prezreti Marijinih družb, drugače bi to pomenilo, da smo obupali nad sedanjim rodом. Svoje delo moramo zastaviti sicer previdno, a vendar vztrajno in odločno; in to kjer količkaj mogoče pri odraslih, p o v s o d pa najmanj pri otrocih. Iz Ma-

rijinih vrtecev nam bodo kmalu zopet vzrastle Marijine družbe.

Ne pozabimo! Ko je pred dvema letoma vse le plesalo in po gestilnah norelo, so bili le prav redki med nami, ki so si upali poklicati te ljudi od tam na oder. Danes silijo sami.

Kako pa je prišlo do tega?

Tu in tam so se bili okorajžili in priredili veselico; v časopis je prišla potem pchvalna notica ktereга potnika ali dopis: včasih zraven še opomba urednikova. Listi so ponovno ljudi budili in pozivali na izobraževalno delo in danes, po dveh letih, se že veselimo naravnost impozantnih prireditev širom naše zemlje.

Podobno moramo začeti tudi pri Marijinih družbah. Četudi nam setev ne vzklije tako hitro in tako bogato kot pri društvih, božji blagoslov vendar ne bo izostal. Fortes fortuna adiuvat.

Marijin narod smo, posvečen ji na tako slovesen način na zadnjem katoliškem shodu. Izkažimo se vredne tega častnega naslova in izpolnimo obljubo!

Treba je, da se začnemo zopet intenzivneje zanimati za marijanski naraščaj. Drugače bodo še obstoječe družbe vedno bolj hirale in propadale.

Delo za poživljanje družb pa moramo organizirati. Začnimo zopet ljudstvu o družbah govoriti in jih priporočati. Naše glasilo naj večkrat piše tudi o tem; posebno pa se odzovimo uredniku Bogoljuba in začnimo ga zalagati z dopisi od tu! Na vsak način moramo zbrati natančno statistiko že obstoječih družb in jo poslati Bogoljubu, ki bo prinašal statistične podatke iz vseh slovenskih pokrajin.

Po posameznih škofijah morajo zopet prevzeti važno funkcijo škofijski voditelji. Ordinariati se zato naprosijo, naj imenujejo le te voditelje, ki bodo skupno z dekanij-skimi in lokalnimi voditelji vzeli v roke prevažno akcijo. —

Porabimo predstoječe počitnice za to, da utrdimo in razširimo Marijino kraljestvo med našim ljudstvom. Na vseh konferencah naj se postavi čimpreje na dnevni red tudi vprašanje Marijinih družb. Želeti bi bilo, da se obravnavaj vsa zadeva vestno in temeljito. O vseh sklepih je poročati »Zborniku« in škofijskemu voditelju. Škofijski voditelj naj bi potem kmalu sklical v Gorico (Trst) sestanek dekanij-skih voditeljev in tam bi se določilo vse potrebno v prevažni zadevi.

Vsaka konferenca naj tudi pooblasti enega člana, da sestavi statistiko za Bogoljub. Tozadevno gradivo sprejema sobr. Josip Godnič, župnik, P. Dornberg. Te bi bile za prvo potrebo naše najnujnejše naloge v zadevi Marijinih družb.

Sobratje! Vse sicer kaže, da bo naše stoletje potekalo v znamenju češčenja presvetega Srca Jezusovega in presvete Eucharistije; toda s kultem Jezusovim je zmeraj vštric šlo tudi češčenje Marijino.

Časi so res desolatni, a Marija se je izkazala že sto in stokrat kot Devico mogočno in pomočnico kristjanov. Ona je mati svetega upanja in čiste ljubezni. V naših srcih bo vzgala upanje, v srcih nam izročene črede pa ljubezen za sveto stvar. Zato naslonimo delo na Marijino pomoč in varstvo in naše geslo bodi in ostani: Po Mariji k Jezusu!

Evharistična delavnost duhovnika - adoratorja.

Andrej Furlan.

Dragi sobratje! Zbrani smo v četrtek ob uri, ko po navadi duhovniki začnemo svoj sacrificium vespertinum z antifono: »Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum«. Zbrani smo na tisti dan tedna, ki nas spominja večno pomenljivega večera, katerega tako opeva sv. Tomaž Avinški: »In supremæ nocte coenæ, recumbens cum fratribus, observata lege plene cibis in legalibus, cibum turbæ duodecimæ se dat suis manibus«. — Vsak četrtek nas spominja na prvo mašniško posvečenje, izvršeno po škofu naših duš z besedami: »To delajte v moj spomin«. Te besede so ob našem posvečenju tudi nam podelile ono čudotvorno vsemožnost, ki oživilja kruh in vino in ju spreminja v našo dušno hrano za večno življenje. Zato je kaj lepa navada, da se duhovniki najrajši zbirajo ob četrtekih ter se bratsko pogovorijo med sabo.

Po tem uvodu preidemo k določenemu referatu »Evharistična delavnost duhovnika-adoratorja«. Umevno je samo ob sebi, da duhovnik, ki poln žive vere in ljubezni vsak dan mli evharističnega Jezusa in enkrat na teden celo uro Njemu dvori, ne more te vere in ljubezni sam zase držati. »Charitas Christi urget nos«: to Pavlovo geslo si postavi vsak adorator za svoje geslo. Če je Kristus v presv. Evharistiji nam dal vse, kar je sploh mogel dati, je le pravično, da tudi duhovnik žrtvuje vse iz ljubezni do Njega, in zato obrača svojo evharistično delavnost: a) v lastno spolnenje po Jezusovem vzoru, b) v preobraženje vernikov po želji evhar. Jezusa, c) v pospeševanje zunanega razščenja presv. Rešnjega Telesa.

To razpravo sem sestavil na podlagi resolucij lanskega euhar. kongresa v Bergamu, ki jih lahko čitate v zadnji številki nemške: »Evharistie«.

I.

V lastno spolnenje bo duhovnik najrajši

a) študiral ta ineffabile mysterium. Za vodilo si vzame najboljše razprave, med katere smemo šteti zlasti spise angeljskega učenika sv. Tomaža Akv. in rimski katekizem ad parochos.

b) Ta študij se nehoté spaja z meditacijo. S tako knjigo duhovnik najrajši gre k nogam evharističnega Jezusa. — Reči smem celo, da mora vsaka duhovnikova meditacija po želji cerkve imeti evhar. značaj; kajti če jo cerkev priporoča pred sv. mašo, je v tem priporočilu opomin, naj bo meditacija v tesni zvezi z daritvijo in presv. Evharistijo. Ker pa — žal — mnogi duhovniki iz veljavnih in neveljavnih vzrokov prepogostoma opuščamo meditacijo pred sv. mašo, je res potrebna vsaj ena tedenska cela ura češčenja, v kateri se izključno pečamo z Jezusom — hostijo in tako zadostimo za mrzloto in nehvaležnost.

2) Duhovnik si bo prizadeval, ne samo študirati in meditirati presv. Evharistijo, ampak tudi, evharistično živeti. Pri duhovniku mora imeti vse evharističen značaj. »Vita mea abscondita in Christo«. Kristus, ki v neznatni beli hostiji skriva božje veličanstvo, mora biti duhovniku vzor. Zato je zoprno gledati duhovnika, ki prevzetno ali brezobzirno ravna se svojimi župljani. Naravnost smešno pa je, če duhovnik išče najnovejšo modo v obleki in frizuri ter se skuša v tem kesati s pomilovanim ženskim spolom. Takemu bi mogli z Avguštinom klicati: *Quid tibi cum pompis diaboli, quibus dupliciter renuntiastis*: a) pri sv. krstu, b) pri sprejemu tonzure ko si ponavljal: »*Dominus pars haereditatis meae*«.

Da mora biti nastop v cerkvi in zlasti pri sv. maši še posebno evharističen, o tem ni dvomiti. Duhovnik se mora zmeraj zavedati svoje zveze z Jezusom. Zato spomni se nanj že ko v daljavi zagledaš cerkev, privzdigni klebuk in pozdravi svojega zveličarja! Če prideš v mesto, vsaj v eni cerkvi opravi kratko adoracijo! Če pa pride duhovnik na deželo obiskat kolego, mora se, če je možno, najorej oglasiti pri gospodarju v cerkvi, ki je gledé prednosti ljubosumen: »*Qui amat fratrem plus quam me, non est me dignus*«. Storimo to že zato, da ne bomo v dejanju oporekali lastnemu nauku. Kajti če priporočamo vernikom vsakdanji kratek obisk Najsvetejšemu, kako moremo malomarno iti mimo cerkvenih vrat, da celo pozabimo, odkriti se gredeč mimo cerke?

II.

Evharistično delo duhovnikovo se razodeva zlasti v gorečnosti za razširjevanje češčenja presv. R. T. Najprimerniše razdelimo to delo po trojnemu namenu, iz katerega je Kristus postavil zakrament sv. R. T., t. j. gledé na a) daritev, b) obhajilo, c) realno navzočnost.

1) Glede daritve sv. maše je zelo važno, da

a) duhovnik mašuje ob uri, ki je najbolj primerna za vernike. — Nagovori pri sv. maši naj bodo večinoma evharistični. Visokoleteči skrbno naštudirani govori sicer nekoliko imponirajo učenejšim krogom, toda pobiljšajo malokaterega. Pomislite

na uspeh pridig po mestih, kjer jih vidiš veliko pod prižnico, skoro nobenega ob spovednici in obhajilni mizi. (Seveda z izjemo tistih, ki se itak pogosto obhajajo).

Ponižen priprost evharistični govor, meditiran ob tabernaklju, bo imel gotovo več blagoslova. **Tiha sv. maša z nagovorom in z vsemi pritiklinami naj za božjo voljo ne traja čez 1 uro;** peta z nagovorom pa ne čez $\frac{3}{4}$ ure. Pri petih sv. mašah treba res uvesti petminutno pridigo. Ravno v tem obstoji prava umetniško-evharistična delavnost duhovnikova, če zna kratko, pa lepo in koristno opraviti nedeljsko službo božjo.

b) Za resnično pobožno udeležbo vernikov pri sv. maši je potreben praktičen pouk o njej, zlasti že pri šolskih otrocih. Ker fantje in moške načeloma ne jemljejo knjig seboj v cerkev, treba že otroke naučiti na pamet molitve za h glavnim delom sv. maše, da jih bodo znali in ponavljali pri sv. maši vse življenje. Mogoče ne bi bilo napačno, če bi se vpeljalo, kar že prakticirajo semtertja, da bi se pri vsaki sv. maši na deželi na glas molile kratke molitve pri poglavitnih delih, vmes pa sv. rožni venec. To se mi zdi bolj primerno, kakor razlaganje sv. maše po kakem duhovniku, med tem ko drugi mašuje.

2) Glede sv. obhajila je najbolj važna

a) vestna priprava otrok na I. sv. obhajilo in skrb, da se I. sv. obhajilo izvrši kolikor mogoče slovesno. Kako sladke neizbrisne spomine pušča tako I. sv. obhajilo!

b) Šolsko sv. obhajilo — 3 krat na leto — bi moralo biti tudi bolj slovesno z orgljanjem in petjem. Ob šolski spovedi je najboljše, če si sosedni duhovniki vzajemno pomagajo.

c) Šestnedeljska pobožnost na čast sv. Alojzija tudi uspeva, če se primerno uredi. Po moji praksi jih pridržim 40—50, da do konca izvrše 6 nedelj. Ob sobotah od 3—6 pop. jih spovem. V nedeljo zjutraj pred I. sv. mašo v $\frac{1}{2}$ uri opravim vse: nagovor, skupno obhajilo, skupno zahvalo in molitev za pobožnost na čast sv. Alojziju. Potem gredo otroci domov in pridejo večinoma k II. sv. maši.

d) Skupno sv. obhajilo po stanovih je zelo priporočljivo, zlasti za velikonočno dolžnost. Moškim silno dopade, če se njim prepusti oljčna sobota in oljčna nedelja brez primesi pobožnega ženskega spola.

Kjer se morejo večkrat na leto po stanovih prirediti skupna sv. obhajila, srečen tak duhovnik in srečna župnija!

e) Družinsko skupno sv. obhajilo se da polagoma uvesti ob sedminah in obletnicah po rajnih. Ganljivo je videti celo številno družino, ki ob sedmini po očetu ali materi stopi k sv. obhajilu.

Tudi pri porokah se da semtertja izpeljati.

3) Živa vera v trajno navzočnost Jezusove v Najs. Zakr. ni zadostno ukoreninjena v srcih naših vernikov. Zato se tudi obiskovanje sv. R. T. ob tihih urah — ko ni službe božje, — ne more tako udomačiti, kot je želeti.

a) So potrebe v človeškem življenju, ko mora človek sam potežiti svoje gorje Odrešeniku in se razjokati na Njegovem presv. Srcu. Ko je preveč ljudi v cerkvi, človek ne more dati izraza svoji notranjosti, kakor bi hotel. Na to bo treba vernike pogostoma opozarjati.

Dnevno obiskovanje bo treba začeti z otroci. Zelo primeren je zato najnovejši dr. Pečjakov mali molitvenik »Pri Jezusu«, ki je sestavljen ravno v ta namen, da se otroci navadijo vsak dan počastiti presv. R. T.

b) Javna mesečna ura češčenja presv. R. T., kot je priporočena po bratovščini presv. R. T. — ta je, mislim, splošno vpeljana. Kako naj se priredi, da bo postala zmeraj bolj privlačna za vernike, o tem bi bilo dobro napraviti posebno študijo in razpravo. Kdaj bomo dosegli toliko vere in požrtvovalnosti, da se bo splošno uvedlo nočno češčenje od prvega četrta na prvi petek v mesecu? Kdaj pride zlati čas, ko bodo verniki prečuli v molitvi v cerkvi najbolj znamenito velikonoč vsakega leta: od velikega četrta na veliki petek?

c) Celodnevno javno češčenje presv. R. T. Ta bi moral biti veliki spravni dan za posamezne župnije. Pa s tem dnevom je marsikje velik križ, zlasti na deželi. Ob času nujnih poljskih del se prigodi, da ni skoraj nič ljudi pri sv. zakramentih. Celodnevno izpostavljenje brez udeležbe vernikov pri sv. obhajilu pa je prepusto. Seveda tam čaščenje dobro uspe, kjer je združeno s kako tradicionalno cerkveno slavnostjo. Na kmetih na splošno je najprimerniši čas od II. polovice oktobra do konca leta. — Slavnost celodnevnega češčenja pa je neizpeljiva v popolnem redu, če ne sodeluje vsaj še en duhovnik. Najbolje bi bilo, če sosedni duhovnik opusti za tisto nedeljo pop. službo božjo v svoji cerkvi in povabi svoje vernike na sklep evharistične nedelje v sosedni fari. Namesto slavnostnega govora: kratki poljudni nagovori po stanovih!

III.

Zunanji kuitus presv. Evharistije.

1) Duhovnikova delavnost za povzdigo češčenja presv. R. T. sega na vse, kar je v zvezi s presv. Evharistijo: torej na cerkev, oltarje, ekpozitorij, sv. posode, sv. obleke, sveče, cvetlice, večno luč, obhajilno mizo in na vse razne načine proslave sv. R. T. Spuščati se v področnosti, ne spada v našo razpravo.

2) Le glede izpeljave službe božje nekoliko besed. a) Pri sv. maši naj bo cerkveno petje primerno. Ne razumemo, zakaj se še tolerirajo med povzdigovanjem in obhajilom Marijine pesmi. Saj ta del sv. maše zahteva strogo evharistične pesmi in Marija bo zadovoljna, če se nji na čast zapoje pri ofertoriju ali ob koncu sv. maše.

b) Pri pop. službi božji — izven majnika in oktobra, — ni treba vedno moliti ali peti litanije M. B. Prav lepo se

dajo razvrstiti na posamezne nedelje: litanije presv. Srca, presl. Imena Jezusovega, M. B., vseh svetnikov, celo sv. Jožefa. Kjer se praznuje ves mesec junij, se lahko alternative molijo litanije presv. Srca in Imena Jezusovega.

c) Pri slovesni ekspoziciji Najsvetejšega ne preveč skopariti sé svečami! S tem bi učili vernike oskosrčnosti do Boga in cerkve. Kako mučno je gledati, ko se vrača teoforična procesija v cerkev in lesteni ne gorijo!

d) Teoforične procesije se morajo skrbno organizirati, da se ne bo kdaj zgodilo, da bi ženske baldahin nosile. Če treba, naj se zbero posebne seje, da se določi vsaka podrobnost.

e) Ker kanon 711 priporoča ustanovitev bratovščin presv. R. T., bo treba na to resno misliti. Obnoviti, kjer so zaspale; ustanoviti, kjer jih ni; dobro organizirati koj od začetka, da se vname zanimanje. — Nekaj krasnega so evharistični odseki po Marijinih družbah, kjer so družbe precej številne. Kjer pa se giba število članic med 10—20 in je še večina teh sé srcem bolj na plesišču, kakor v družbi, tam je evh. odsek neizvedljiv. Treba imeti le posebno bratovščino, ki nima naloge, strogo nadzorovati plesišča. — V bratovščinah bo primerno vpeljati posebne znake, za dečke mogoče celo posebno uniformo, da bodo kot mali junaki delali častno stražo evhar. kraju ob procesijah in slovesnih shodih.

3) Evharistični shodi! Kakor se prirejajo svetovni in narodni evhar. kongresi, tako bo treba misliti tudi na okrajne shode — zlasti po dekanijah. Vsako leto naj bi bil evharistični shod v dekaniji, če mogoče vsako leto v drugi duhovniji. Na ta shod bi prišli vsi duhovniki dekanije in vsaka župnija bi se udeležila vsaj z eno zastavo. Tako bi imela vsaka duhovnija vsako 7. 8. 9. ali 10. leto po en velik evharistični praznik. Tako bi bilo v naši škofiji vsako leto približno 16 tacih evhar. shodov. O podrobnostih bi se morali posvetovati dekani med sabo z ordinarijem in potem vsaka dekanajska konferenca posebej. Po moji skromni misli bi tako evharistično slavlje zelo povzdignilo vero v evharističnega Zveličarja.

Dragi sobratje! Ta razprava o evharistični delavnosti duhovnikov je zelo pomanjkljiva; sami ste opazili marsikatero vrzel; priznati pa morate, da je to polje tako široko, da bi ga bilo moči razmeroma dobro obdelati komaj na dva- ali tridnev-
nem sestanku.

Dandanes, kot nikdar poprej, potrebujemo mi duhovniki edinosti in miru, če hočemo naš apostolat uspešno izvrševati. Te darove edinosti in miru pa si izprosimo najgotoveje od presv. Evharistije v daritvi sv. maše. Zato pa z zaupanjem ponavljajmo sekreto v maši de Ss. Sacramento: »*Ecclesiae tuae, quaesumus Domine, unitatis et pacis dona concede, quae sub oblatiis muneribus mystice designantur*«.

Potrebuje pa tudi veliko samozatajevanja in junaštva. Samozatajevanja v stiku z verniki in krščenimi neverniki; junaštva za neustrašeno in vstrajno borbo za pravico in resnico.

Občudovanja vredno junaštvo so imeli priliko pokazati mnogi naši duhovniki v nedavni preteklosti. Te čudovite vztrajnosti si mnogi ljudje ne morejo razlagati; mi pa, ki vemo, da nam je evharistični Jezus *refugium et virtus*, razumemo, odkod dobiva duhovnik pogum.

Verjetno je, da nas čakajo še hujši boji in za bolj uzvišene ideale: za Boga, za Kristusa, za cerkev in za pristno krščansko življenje. Zmaga je zagotovljena, če se bomo držali Njega, ki je rekel: »*Confidite, ego vici munum*«. Zato s tem neomajnim zaupanjem ponavljajmo: *O salutatis hostia, quae coeli paradisi ostium: bella premunt hostilia, da robur fer auxilium!* Amen.

Dolžnosti duhovnika adoratorja presv. zakramenta.

Albin Kljuder.

Le iz pokorščine, dragi sobratje, sem prevzel to razpravo. Je pač dokaj mučno, če vstane komaj zleženo, neizkušeno pišče kakor nekak učitelj *inter viros expertos et canos decanos*. Ne pričakujte kaj posebnega od mene, kakor tudi prosim potrpljenja, če ni dovolj jasna dispozicija, ali če je zgrešena sorazmernost med tečkami. Razprava obstoji le iz nekoliko misli, kakor sem jih vzel iz raznih tozadevnih virov.

—:—

Tri poglavitne dolžnosti ima duhovnik adorator: Prva je tedenska ura adoracije; druga: pošiljati mesečne izkaze; tretja: maševati enkrat na leto za umrle člane družbe.

Medtem, ko je prva točka bolj na široko izpeljana, obsega druga le kratek opomin, a tretja zaključek.

I.

Prva naša dolžnost je torej: premoliti tedensko eno uro pred Najsvetejšim.

Duhovniku, ki ljubi tabernakelj, dragi sobratje, je ta dolžnost sladka. Ve in čuti, **kdo** je v oltarni mali hišici in nevzdržna sila ga vleče tja k nogam ljubega učitelja. Naj ima še toliko dela, te ure ne opusti za nobeno ceno, pač pa ji rad pridruži še drugo, tretjo tedensko uro.

Junaki Jezusove garde prežive **vsak dan** eno uro pred Zveličarjem. S kakim občudovanjem smo zrli v zadnji, oziroma predzanji številki »Eucharistije« na župnika Frančiška Leve iz Olausklosterja, 89 letnega starčka, ki piše: ...komaj še s težavo zamorem čitati, svojo pisavo komaj, komaj da še prebe-

rem, vendar uro češčenja pa molim še vsak dan, kleče na stopnicah altarja«.

Ura adoracije mora biti **prva** v vrsti naših neslužbenih dolžnostij, sobratje častivci!

Res je sicer, da je ta ali oni sobrat včasih tako obremenjen, da mu ura češčenja uide. Vendar po mojih mislih se bo moral končno udariti vsakteri na prsi, rekoč v 90 od 100 slučajev: »sam sem kriv«. Vzrok je, ker se ura adoracije odnaša na zadnje dni, ali celo na zadnji dan tedna. Zgodi se tako, da nastane v petek katerakoli zapreka, ali obisk, ali službena dolžnost, v soboto te pa kličejo nenadoma v spovednico ali pa obnemoreš — in proč je! — teden je brez križca v libellu.

Pametno delajo oni č. sobratje, ki so si določili adoracijo v pondeljek v tihih jutranjih ali v popoldanskih prostih urah — v slučaju zapreke pa prvo prihodnjo prosto uro.

Sevé nekoliko samozatajevanja — kedaj še celo mnogo — je tudi v tem potreba. Pa o pravem času in neprisiljeno opravljena stvar je mnogovredna.

Dobé se pa še druge težkoče.

Poreče kdo: Rad bi opravil to uro in še celo dve tri, pa časa mi primanjkuje.

»Časa nimam« — je izgovor, ki ne sme iz ust gorečega duhovnika. Dragi sobrat, nimaš časa..... a vendar moliš vsak dan brevir eno celo uro.....

Sevé, pa to sem pod grehom dolžan storiti. —

Prav tako, pa če bi ne bil pod grehom v to primoran, veruj mi, tudi za brevir bi ne našel časa, kakor ga ne udobiš mnogokrat za prepotrebni in samo deset minut trajajoči rožni venec.

Bodi, dragi sobrat, tako nagnen, do Jezusa, kakor do tega in tega dobrega prijatelja: in kakor se rad razgovarjaš s tem-le **dnevno** eno ali več ur, stori tako, če ne dnevno, vsaj **tedensko** eno uro z Jezusom, najboljšim, zvestim prijateljem!

Duhovnik, ki tega ne stori, kaže da nima trdne žive vere in še manj ljubezni do Boga, v zakramentu skritega.

Simon, non potuisti una hora vigilare mecum.

—:—

Ena cela ura adoracije! Vzdihujejo drugi.

Revni potomci prvih starišev imamo vsled izvirnega greha tri žalostne rane: ignorantia, concupiscentia, infirmitas.

Nagneni smo k slabemu: in kako nam gre to naglo od rok; kar vleče nas! A delati dobro; kako nam je to pust, težko — odurno!

To velja tudi za našo uro adoracije. Eno celo uro preklečati pred Najsvetejšim — toži marsikdo..... Pretrd oreh za me. Sicer rad obiskujem presv. Zakrament, tudi jutranje premišljevanje opravi, kakor se spodobi, a za dolgo, enourno premišljevanje pa le nisem.

Adoracijska ura, dragi sobratje, ima v resnici marsikaj na sebi, kar ni ravno prijetno. In ravno to je vzrok, da je že

marsikdo, ki je začel v semenšču goreče adorirati, stvar kasneje polagoma opustil. »Multum est«. Ne vem, kaj bi delal eno celo uro. Srce mi je suho, mrzlo, nisem, pa nisem za dolgo premissljevanje...

Kajneda, to je kakor z onim duhovnim pisateljem, ki naj bi bil napravil v jezuitskem noviciatu encurno premissljevanje o ponižnosti. Bil je kmalu na koncu:

1. Ponižnost je lepa čednost — prav;

2. Ponižnost je težka čednost — resnično skozi in skozi;

3. Ponižnost je zelo potrebna čednost — strinjam se popolnoma.

Stem je bil zanj predmet izčrpan — a ure pa, žal še ni bilo konec.

Tudi ta ugovor je vreden, da si ga malo ogledamo.

Res je, da je tedenska ura česčenja v gotovih časih žrtev.

Posebno po zimi, v mrzli cerkvi in tedaj, ko smo duhovno suhi in brezčutni.

Res je tudi, da je za črez glavo obremenjenega duhovnika velika žrtev, ako mora zraven vsega drugega še to uro opraviti.

Vse je res.

Ali zamislimo se, dragi sobratje, v takih trenutkih na plačilo in naša volja bo dobila močnega netiva.

Moralka govori razločno.

»Kolikor hujša žrtev pri izvršitvi dobrega dela, toliko dolačnje se v tem izraža naša volja in toliko večja je zasluga«.

Kakšno plačilo čaka vestnega duhovnika in kako blaženo miren bo ob svoji zadnji uri, če je vstrajal v izvrševanju adoracije leta in leta, ter je do konca zvest, kljub velikim in trpkim žrtvam molil vsak teden svojega v zakramentu skritega Gospoda, dokler mu ni prestregla poti, pred tabernakelj gospođovalka smrt!

Dá, vera, ljubezen in misel na plačilo premagajo vse težave in neprijetnosti, ki bi strašile našo revno naravo.

Samo še en važen razlog naj omenim, ki nas mora vzpodbujati, če bi nam jela omahovati volja za uro česčenja.

Mi hočemo: omnia in Christi instaurare. Mi hočemo raztajati led, ki oklepa človeška srca. Kaj je pa treba dokaza, da zamore le ogenj led otaliti? Le euharističnega plamena polno svečenikovo srce bo znalo in zamoglo ogreti srca vernikov.

Zato, duhovnik — pred tabernakelj!

Kar opravljaš pred oltarjem v svoji službi, je namenjeno v prvi vrsti za druge, tedaj seješ, in to spada ad tuam strictam iustitiam.

Za tebe samega je treba posebne ure, da stopiš kakor Mojzes na Sinai, da poslušáš v sveti samoti čudovite zvoke nebeških harmonij in da čuješ Učenikove nauke, njegova navdihovanja in naročila.

Treba Ti je prave, pristrčne, neprisiljene neslužbene ljubezni do euharističnega Kristusa. Spred tabernaklja iz svete tihote neslišnega občevanja z Jezusom boš prišel ožarjen z nadnaravno svetlobo božjega razsvetljenja, kakor je prihajal sv. Tomaž Akv. od nočnih ekstatičnih obiskov, in čudovita radost notranje blaženosti Te bo napolnjevala. Kako vse drugače bodo donele potem Tvoje besede — iz ožarjenega, Kristusovega duha polnega srca bodo prihajale in čudevit bo njihov odmev v srcih vernikov.

Blagor župniji, ki ima pastirja — adoratorja. Visoko spoštovan je že sam po sebi duhovnik, katerega videva ljudstvo redno pred tabernakljem, zatopljenega v češčenje skritega Boga.

Dobro je, če je duhovnik dober govornik, koristno če je dober poznavatelj socialnih — ali če hočemo — političnih ved, **a resnično velik je duhovnik le tedaj, če je goreč ljubitelj in častivec presvete Euharistije.**

Še enkrat blagor verski občini, ki ima takega dušnega pastirja, a mi, predragi sobratje, poživimo prvotno gorečnost in pridno in vestno hodimo pred oltar, kjer je naš najlepši in najnaravnější prostor:

Venite — adoremus!

II.

Le par besed še o mesečnih izkazih. Dragi sobratje, glede te točke imamo, zdi se mi, mnogi, — in jaz prvi med vsemi, obteženo vest. Med vojsko in tui po vojski smo se nekam odvadili pošiljati mesečne izkaze načelnikom. To pa ni prav. Če že drugo ne, odseva iz tega ne preveč majhna nenatančnost. Res se bo zdela marsikomu stvar nekam preveč šolska. Mogoče, ima res tak videz — pa to nič ne de. Biti kakor otroci, je v očeh božjega vzornika nekaj vzvišenega.....

Je pa to zelo potrebno že radi kontrole same, da se vidi, kako je z duhom adoracije med dijecezanskimi svečeniiki.

Če je pa tudi kdo kaj tednov zaostal, dragi sobratje, naj vendar gre izkaz h načelniku — in ponižanje vsebuje dober sklep za prihodnjost.

III.

Če vključimo k temu izvajanju še tretjo dolžnost, maševati letno za umrle člane — sobratje, so naše glavne dolžnosti izčrpane. Dalo bi se sicer še mnogo govoriti glede načina, kako uro premoliti, a ker je tvarine dovolj za samostojno razpravo, naj se pretehta ta-le stvar v debati.

En sklep odnesimo, č. sobratje, na dom od današnjega sestanka: kdor je bil do sedaj vesten član društva, naj ostane zvest do konca, moleč, naj bi Jezus vnel srca vseh duhovni-

kov škofije za vstop v družbo njegovih ožjih častilcev. Tisti pa, ki nimamo več prvotnega ognja v sebi, začnimo kakor spočetka in redno in pogosto naj nas vodi pot pred Jezusa, ki je ocean lepote, blaženosti in dobrote, da se nam srce ogreje na Njegovem sv. Srcu, da ga bomo vedno bolj spoznavali pa močnejše in močnejše ljubili. Ne omagajmo tudi tedaj ne, če se bomo mučili kedaj celo uro adoracije brez tolažbe in v suhofi. Mogoče bo prišel šele zadnjo minuto ure žarek začoščanja. Če bi ga pa tudi tedaj ne bilo, nič ne dé: zasluženje je še večje in čast Zveličarja pri tem ne trpi. Če so celo mrzli brezčutni kipi v kras cerkve, koliko bolj mi, ki klečimo pred Bogom in imamo vendar živo srce in v posvečujoči milosti blestečo se dušo.

Bodimo celo življenje zvesti prijatelji in skrbni stražarji največjega zaklada, ki ga nosi svet — evharističnega Jezusa v tabernaklju.

Vestnik „Zbora“

Agitur de re nostra.

Leopold Cigoj.

»Zbor« in »Zbornik«: — sobratje, kaj je bolj našega kot to dvoje?

»Zbor« smo sami, delo po konferencah in odsekih pa je našega zbora odsev in »Zbornik« ognjišče, ob katerem se ogrevamo za vzvišene cilje svoje stanovske organizacije.

Za nami je poldrugo leto prizadevanja. Premnoga ideja je v tej dobi zadobila kri in meso in od svojega življenja je rodila zopet in zopet novo življenje — posebno po naših konferencah.

Zbor z idejnim in praktičnim stremljenjem je postal luč in mogočna plamenica, ki je ožarjala in ogrevala naše delo po vsem zasedenem ozemlju, ter zajela v ljubezni tudi beneške sobrate. Te plamenice žar in toploto so blagodejno občutili in srčno pozdravljali tudi vsi blagi sonarodnjaki tam za gorami.

Pri danih razmerah naravnost zadovoljivi uspeli, ki so obetali le vedno lepših.

In sedaj?

Soditi po došlih poročilih prvotna živahnost in agilnost že pojema. — »Vestnik Zbora« v letošnjem prvem sešitku našega glasila je le bolj klavrn.

In vendar! Potrebe rastejo, vedno novo delo se nam odpira, nove ideje silijo na dan in čakajo uresničenja.

Doslej nas je bogata idejna in praktična vsebina »Zbornika« postopno dvigala vedno više. Ali bomo sedaj obstali sredi pota?

Kdor ne napreduje, že nazaduje.

Če smo lani z naravnost priznanja vredno požrtvovalnostjo organizirali sodalitetne konference, gre sedaj za to, da jih ohranimo in vzdržimo na višku. Zato povsod zopet na plan z rednimi, dobro urejenimi sestanki! Zopet kvišku k prvotnemu čvrstemu poletu!

Najlepšo pobudo za konference pa nudijo ravno poročila s konferenc in iz odsekov. Institucija tajnikov pri

konferencah in odsekih ima v tem pogledu stalno nalogo in zato je »vestnik zbora« zelo važna rubrika v našem glasilu. Močno je želeli, da vse sodalitete doprineso čimpreje zaostala poročila.

Ker sem pri Zborniku« pa še nekaj. Sobrat urednik se na tihem precej glasno pritožuje in oprostite, po pravici. Je namreč popolnoma pravilnega mnenja, da nalaga naša organizacija članom dvojen davek. Prvega — in sicer v denarju — je treba odrajtovati upravi, **duševni davek** pa najbolje **na konferencah in v listu**.

Odbris davka ni predviden v postavi »Zbora«: tudi druge oblasti ga dovoljujejo le v izjemnih in utemeljenih slučajih. Ker se naš finančni minister nič ne pritožuje, smemo sklepati, da vsi davkoplachevci spoštujejo postavo, ki predpisuje davek »naročnina« z vsemi dokladami.

Ravno zato pa je še bolj čudno, zakaj se mnogi »bogatin« tako branijo odrajtovati duševni davek. Ali bi morda radi s pasivno rezistenco povzročili in izsili »splošni« odbris?

Sobratje, ako hočemo prav in dobro prevažni stvari, bo pač potrebno, da zajmemo radi in večkrat iz svojih duševnih zakladnic in odrajtujemo sproti tudi davek pri listu. Dolžnost in višina tega davka pa se ravna po proporciju, na kar naj bi posebno pazili vsi »bogati« med nami. Pravijo, da jih je velika vrsta.

Uredništvo lista ima gotovo težko nalogo in jo skuša tudi povsem vest-

no vršiti. Zato pa ne smemo staviti na urednika nemogočih zahtev, še posebno, ker mu zdravje zadnje čase le slabo služi.

Kakor znano, razpolaga vsak režiser rad s številnejšim igravnim osebjem, da mu ni treba pošiljati ali morda celo siliti vedno enih in istih igravcev na oder, ker je le tem samim zoprno in večkrat tudi nemogoče, da bi vedno nastopali. Da si tudi občinstvo želi spremembe, uči že stara skušnja. Variatio enim delectat.

Sobratje, brez prilik povedano bi to pomenilo, da moramo z vsestranskimi prispevki trajno vzdrževati pri uredništvu bogato zakladnico. Sobrat urednik naj jo upravlja ter dviga iz nje po potrebi in previdnosti **nova et vetera**. — Le tako bomo vzdržali in še dvignili stanovsko glasilo, njega moč in ugled.

Dobrodošli so zato temeljiti, v lepem slogu in **opiljeni slovenščini** pisani članki in referati; dobrodošle pa so tudi kratke, jedrnate in praktične notice. **Poročila s konferenc in iz odsekov pa ne smejo prav nikoli izostati.**

Pa brez zamere, ker to je bilo potrebno povedati. Ljubezen do stvari same in do urednika nalaga to dolžnost.

Naš edini znanstveni in praktično pastirski list **moramo** vzdržati in ga po možnosti še spopolniti. To je in bodi naša častna, pa tudi eminentno praktična naloga in sveta dolžnost!

Trpljenje istrskih duhovnikov.

V nasljednem podajemo dokumente o trpljenju istrskih sobratov, kakor so nam bili poslani v uporabo. A celotno sliko bo mogoče podati šele prihodnjič.

Broj 11/D 1921.

Prečasni

biskupski ordinarijat

u

Trstu.

Potpisani javlja prečasnom Istomu slijedeće:

I.

Dne 1. t. m. ostavio je župeupravitelj Vinko Zigulić župu Draguč dostavivši potpisanomu priloženi kratki zapisnik predaje, i išao preko Boruta, gdje misio još 5. t. m. k svojoj kući u Veprinac. Morao je to učiniti. Bio je nebrojeno puta provociran, porugan, pretilo mu se je smrćom, a za 3. t. m. pripravljala se mu je velika večera, koja bi ga bila stalno dopadla, da nije otišao na vrijeme te se time oslobodio vandaličnih čina. Moli, da se mu dade demissoriales.

II.

Dne 9. t. m. ostavio je župeupravitelj Dukić župu Sovinjak, i išao k svojoj kući u Kastav. Morao je to učiniti, bio je nebrojeno puta provociran, porugan, pretilo mu se je svakojako. Dne 8. t. m. obavio je, prigodom proslave aneksije po nalogu presvj. g. Biskupa sv. bogoslužje. Neki Sovinjci nezadovoljni time zahtjevali su od njega, da obavlje sv. bogoslužje i dalje ovako i da mora izginuti svaka hrvatska riječ iz Sovinjske crkve.

U večer u 9 s. (8. t. m.) unišili su nasilno fašisti u župni stan u njego-

vaj odsutnosti, odnesli pečat, a u župnoj crkvi uništili su sve što je bilo hrvatskoga. — I on moli dimissoriales.

III.

U srijedu 11. t. m. došli su gg. svećeniki Vrbka iz Lanišča i Hajat iz Bresta, da biljeguju knjižice posojilnice. Na putu u Buzet bili su ulovljeni od fašista i morali su sramotno u pratnji ovih u Buzet, gdje su jih po objavljenom poslu na poreznom uredu pustili na slobodu. Nisam jih vidio ni govorio s njima, nu doznao sam, da i oni misle zapustiti biskupiju.

IV.

Ovdješni kooperator Franja Agreš bio je dne 10. t. m. prigodom vandalskog pohoda fašista od ovih porugan, nastavljen mu je bio samokres na glavu i napakon bio je naleman. Zaplenili su mu razne knjige. Ne misli od onog dana dalje. On je sasma odlučio zapustiti biskupiju i moli dimissoriales. Istodobno moli sve svoje dokumente koji se nalaze kod Ordinarijata. I on je bio sa potpisanom interniran u župnom stanu sve do petka o podne. —

V.

Dne 10. t. m. od 3—5 s. popodne učinili su fašisti potpisanom vandalski posjet. Poslije što su me dobro nabili, na oči kr. karabinjera, nastavili su mi na prsa samokres i mahali mi sa bombom nad glavom i uništili mi velik broj knjiga (preko 400—500) u vrijednosti od preko 2000 lira. Uništili su mi dvije velike krasne slike u vrijednosti od 400 lira i jednu manju sliku. Uzeli i uništili su pečate župnog i dekanskog ureda, zapalili dvije

knjige misnih intencija, uništiti i zapaliti su, također mnogo tiskanica i papira. Istočili su mi preko 200 l vina u vrijednosti od najmanj 200 lira i oko 60 l octa u vrijednosti 60 lira.

Nisu mi našli najmanje stvari (kako je drugi dan pisala »Era Nuova«) »di propaganda« a ni drugih, jer da su našli, bi mi bili odmah očitali, ako su pak našli neka pokažu. Njihove riječi su lažnije upravo tako kako su njih čini vandalski, jer za ovakove čine je novi izraz »balkanski« prelijep. Iz župnog stana peljali su me u crkvu, po potu tamo i natrag bio sam od fukare bužetskog gradiča poslužen sa najljepšim pjesmama, riječima i povicima novodobne civilizacije i kulture. U crkvi uništiti su »Slavet« i sve knjige i note na orguljama.

Suvišno je spomenuti, da sam bio i prije i poslije provociran osobito »civiliziranim« pjesmom e per i scia-vi, comunisti te sa klicanjem »abbasso i scia-vi, abbasso i preti itd.«

Fašisti »tudji« (kažu da su došli iz Pirana), dali su mi ultimatum, da moram u 48 s, zapustiti Buzet i ići u Jugoslaviju«, »domači« pak mi ntu dozvolili otići te držali su me strogo zastraženog interniranog u župnom uredu od onog dana do petka o podne.

To i sve drugo na oči i znanje kr. karabinjera.

Ne mislim od onog dana dalje niti neću više ovdje ostati.

Ako sjećam presvjetloga biskupa na ono što sam mu par puta usmeno govorio in mnogo puta pismeno sporučio, čini mi se, da ne treba da obširno izrazim moja čustva velike boli. Što takva nismo mislili nikada doživiti.

Molim dimissoriales i potvrdu o službovanju te neka izvoli odmah poslati nasljednika, da mu izročim

župni i dekanski ured. U slučaju, da bi prečastni ordinarijat ne htio izdat dimissoriales, otišli bi svećenici bez onih.

Dekaniski ured u Buzetu,

dne 16. maja 1921.

Dekan:

Ivan Flego, l. r.

—:—

2. Addì 2 aprile 1921. al parroco Sašelj di Klanec venne ingiunto da 6 fascisti di abbandonare il paese entro il 12 corrente e da trasferirsi in Jugoslavia.
3. Addì 4 aprile 1921 una squadra di fascisti irruppe nell'abitazione del parroco Don Červar di Zrenj e dopo una perquisizione dell'abitazione, gettarono il mobiglio e la biblioteca sulla strada appiccandole fuoco.
4. Addì 5 aprile 1921 nel pomeriggio un gruppo di giovanotti, asseritamente repubblicani, irruppe nella chiesa di Pomjan piena fedeli e con grida e bestemmie scacciò gli stessi della chiesa. Cercarono, poi il parroco nella sagrestia e nell'abitazione. Questi però preso dal terrore, ha abbandonato il villaggio.
5. Il giorno 7 maggio 1921 i fascisti vennero a Rakotole e chiesero del parroco Kirac, che era fuggito. Minacciarono poi i paesani dichiarando: »Rakotole andrà per aria come Krnica«.
6. Addì 8 maggio 1921 i fascisti di Pisino imposero con minacce al parroco pensionato Filipčić Giusto di abbandonare la Venezia Giulia entro 3 giorni. Il vecchio parroco interrorito e già partito dall'Istria.
7. Dne 15. maja 1921 so fašisti udrli v stanovanje župnika Šime

Červara v Zrenju, ter ga nasilno odvedli iz stanovanja. Pretepli so ga, ter mu razbili spodnjo čeljust, prevezali so ga na to s težko verigo po telesu in ga odvedli v Motovun. Tam so mu vtaknili v vsako roko italijansko trobojnico, ter ga vozili po Motovunu. Moral je kričati venomer »Eviva l'Italia«. Pri tem so ga neprenehoma tepli. Na to so ga vsega izmučenega utaknili v zapor v Motovunu. Prej so ga slekli še do nazega. Župnik je še danes v zaporu. *)

8. Dne 2. maja 1921. so vdrli fašisti v stanovanje župnika Josipa Košir v Lazaretu, ter mu odnesli 4 cekine po 20 kron — 700 lir — 20 lir drobiža in nov samokres vreden 120 lir. Med fašisti pozna nekega Varchi iz Milja, ki je bil prej častnik.
9. Dne 12. maja 1921. se je zagrozilo kaplanu pri Sv. Katarini pri Pičnu, da se mora oddaljiti vsaj za tri dni.
10. Najgamutljiviji je bio prizor, kad je došao **na glasovanje** vepri-nački župnik Mandić. Čim je stignuo na biralište neki ga je Fritz najprije popljuvao i ovtin ga riječima opsovao: »porco de prete, non ti ga fatto bastanza propaganda!? Ti xe venu qua! Se non saria par questi padri de famia, te tiro una bomba sotto i piedi. Te faremo ben la pele. Porco de sciavo. Jebem ti Boga!» i ovo se je dogadalo pred samim carabinieriima, koji se njesu ni naknuli, nego poslije tobože otpratili ga jedan komad puta.

Izveštaj

o nasilju fašista proti Božu Milavčiću, župeupravitelju u Kringi (općina Tinjan, kotar Pazin), od 7. i 8. maja 1921.

a) Prijašnje neprilike:

1. Jedne nedjelje polovicom aprila bio je oko pol sata u župnom stanu u Kringi i to od 1. do 1. i pol s. pop. seljak Karlo Šuran iz Tinjana, seto Srbinjak, svuda u okolici poznat kao pošten i čestit. Kad je izašao iz župnog stana, pozvali su ga karabinjeri u kasarnu, pretražili su ga i premda so mu našli samo jedan stari broj »Pučkog Prijatelja« i nekakvi popis nekoliko osoba, koje su predlagali Civilnom Komesarjatu u Pazinu imenovanje nekih seljaka u općinsku upravu, to su ipak toga seljaka karabinjeri u Kringi tako izmlatili, da je bio sav crn po obrazu. Poslije su ga još sedam sati zatvorili, a onda izpustili.

2. Još prije 31. marča t. g. — dođe u župni stan u Kringi oko 4 s. pop. Petar Radolović, upravitelj zadruge u Baderni. Čuvši, da su došli fašisti u Tinjan, da porazbijaju puknćstvo učitelju i župniku u Tinjanu, i da bi mogli doć i u Kringu, otišao je odmah iz župnog stana. Karabinjeri su zahtevali, da se zaustavi. On je do straha — misleći, da su fašisti, počeo bežati. Oni su počeli za njim trčati i strijelati, uhvatili su ga, strašno su ga iztukli i držali u kaserni sve do noći. (Kad su ga pretražili, nijesu mu našli ništa.)

3. Dne 14. aprila o. g. došao je u Kringu Ruggiero Orlich iz Tinjana te je u večer oko 7. i četrt sati u pratnji od dva karabinjera iz Tinjana došao udariti svom silom na vrata župnog stana i vikati, da mu se mora otvoriti. Na pitanje, tko je, odgovorito je vičući: »Fašisti«. Ukućani su se svi preplašili.

*) Mej tem izpuščen.

4. Dne 24. aprila t. g. oko 1 s. po ponoći (u noći od 23. na 24. aprila) vratila su se iz Tinjana u Kringu dva fašista iz Kringe (Feliks Luck i Martin Mořrdin) i nekoliko karabinjera, koji su nastanjeni u Kringi. Tada je bilo izpaljeno pred župnim stanom i pred kućom oca župeupravitelja u Kringi preko 100 (sto) hitaca iz revolvera i vojničkih pušaka, a na ožje kuće bilo je bačeno također nekoliko kamena. Župeupravitelj Božo Milanović prijavio je sve Civilnom Komesarijatu u Pazinu i Komandi karabinjera kotara Pazin, navevši svedoke. Demonstranti su one noći također više puta moćno potresli vratima župnog stana.

5. Dne 24. aprila t. g. bio je oko 1 sat po podne kod župeupravitelja u Kringi Pavao Krajša iz Kringe, selo Jelovci. Kad je izašao iz župnog stana, bio je pozvan u kazerinu karabinjera, gdje su mu izjavili, da će biti do krvi iztućen, ako se usudi doći još jedan put u župni stan.

6. Dne 2. maja t. g. došla su dva fašista iz Kringe: Feliks Luck i Martin Mořrdin u 7. i pol sat u večer u župni stan i izjavili Božu Milanoviću, neka potpiše izjavu, da neće čitati više nikakvih novina, pisanih u hrvatskom ili slovenskom jeziku, jer ako ne potpiše, da će pazinski fascio potrebne mere proti njemu poduzeti. On je odgovorio, da želi u toj stvari pregovarati izravno sa predsjednikom ili delegatom fascija u Pazinu.

7. Dne 4. maja t. g. došao je kapetan karabinjera iz Pazina u Kringu voditi izragu o noćnoj demonstraciji od 24. aprila (v točku 4.) Premca je dokaza bilo dovoljenih, bio je samo jedan karabinjer premešten iz Kringe. Kapetan je rekao župeupravitelju, da je propagandist, i da je u pogibli, da ga napadnu fašisti, te da bi bilo najbolje, da otiđe iz Kringe (i Istre) za desetak dana (dok prodju

izbori.) On je izjavio, da ne može otići bez dozvole biskupa. Dne 7. maja bili su već fašisti u Kringi:

b) Navalna fašista u Kringu.

Dne 7. maja t. g. u 4 sat pop. došlo nenadano oko 30 do 40 fašista, većinom iz Pazina u Kringu. Župeupravitelj Božo Milanović jim je otvorio misleći, da je samo jedan delegat pazinskog fascija.

Navalilo jih je mnogo na njega. Kušao je pobjeći preko dvorišta, ali i s one strani je bila fašistovska zaseda. Opkolili su ga sa revolverima oko glave, istukli po glavi revolverama do krvi i onda pretražili, zatim odpeľjali ga s silom strpali na kamjon i onda dovezli pred župni stan. Učiteljicu Ema Strniša, koja je imala u župnom stanu inzajmljenu jednu sobu, odveli su također silom iz župnog stana. Tada su u župnom stanu sve demolirali. Potukli su sve pokućstvo i zajedno sa knjižicom B. Milanovića, pobacili sve preko prozora i vani su sve zapalili. Pretočili su po konobi 20 hektolitara vina. Ukrali su i odvezli sa sobom 15 kg sladora, sva odijela, sve rublje i sve zlato gotice učiteljice Eme Strniša, jedan pišaći stroj, jedan fotogr. aparat, jedan nož za brijanje i koješta drugo. Gotici učiteljici ponestalo je 3000 lir (tritisuće lira.) Župeupravitelja B. M. prisilili su, da im izruči ključeve od željezne blagajne. Tada su željeznu (crkvenu blagajnu otvorili i pekrali u njoj sva novac, što su našli (kojih 40.— lira i 1085.— staro austr. kruna) koje bi se izmijenile u Lire uz 60% radi prijašnje nemogućnosti, da se izmijene). Razbili su jedan štednjak (Sparherd) jednu željeznu i jednu porculansko peć. Uništili su sav župnički arhiv. Ukupna šteta, koju so počinili, iznaša 52.000.— (pedeset i dvije tisuće lira.)

Zatiru su fašisti odvezli župeupravitelja B. M. kamjonom proti Pazinu. Odvezli su ga najprije u šuma

»Kamuž-breg« gdje ga je petorica stražila puškama i revolverima koja 4 sata. Zatim su ga koja 3 sata držali uz cestu čekajući kamjon. Poslije su ga metnuli na kamjon i odvezli u Pulu. U Puli mu je jedan fašista iz Pazina zadao udarcem revolvera veliku ranu izpod lijevo oka, koje je samo srećom ostalo spašeno. Dobio je tom prigodom i više udarca po glavi. Bio preveden u sjedište »Puijskog fasci«, ondje je bio insultiran rječima. Prespavao je ondje na golem stolovima, cijelu noć mu je pro-makala krv ispod oka iz rane. Sutradan (8. V.) su ga odveli u jedan hotel, a za-tim su ga 9. V. okoli 11 s. osobno izručili policijskom komesaru u Puli. Prije toga morao fašistima potpisati izjavu, da se više ne će povratiti u svoju župu za vrijeme izbora, nego da će se kroz to vrijeme nastaviti u kojom gradu, gdje ne može činiti nikakve propagande za izbore.

Komesar na kvesturi u Puli ga je ispitaio i ostavio u zapisnik, a onda pustio na slobodu.

Trojica fašista su bila aretirana, ali samo za deset dana.

U Trstu, dne 20. maja 1921.

—:—

Jučer zadesila me jedna velika nesreća, pa čutim živu potrebu, da Vam je javim. Oko tri sata popodne dojurila su u Mošćenice 4 automobila, kreata fašista. Baš kad smo bili u crkvi, kod popodašnje službe božje. Jedna rulja provalila je za vrijeme blagoslova u crkvu, oboružena revolverima i batinama, te vičući: »Fuora porchi croati schiavi« udarala kao bjesna po vjernicima i crkvenim predmetima. Držim da su tražili u prvom redu mene, ali pošlo mi je za rukom umaći na dobu ispred oltara i spasiti se u bližnju šumu. Druga rulja provalila je kroz zatvorena vrata u župni stan gdje

je porazbacila i porazbijala i uništila sve moje pokućstvo, knjige, robu, ukrala mi novaca crkvenog i privatnog, a bojim se i dragocenosti moje i crkvene. Što su sve uništili i porazbijali nemogu reći jer nisam poslije već bio u župnoj kući budući, da su me čekali, da me zakolju. Kasnije vratili se opet u župni stan, valjda da nastava svoje junačko delo, i da unište još ono malo, što mi je od prvog puta ostalo. Štetu koju trpj crkva i ja ne mogu precizirati i svakako je — barem što se mene tiče — ogromna. Kući kako spomenuto, nisam više mogao, jer su me možda i cijelu noć čekali, da me po svoje pozdrave. Bojim se da su odnesli zlatninu crkvenu i moju, a možda i štedioničke knjižice. Čuo sam, da je jedan Italijan izjavio, da je to osveta za nasilje Hrvata na Krku. Podatke, koje Vam javliam, doznao sam od svoje sluškinje ženske ozbiljne i mirne koja me je slučajno našla u šumi i pozdravila ovim riječima: »Gospodine, Vi ste veliki siromah, sve ste izgubili, sve su Vam razbili, ali zahvalite Bogu, da ste iznšli živu glavu i bježite što brže možete«. Spavao sam kod jedne obitelji visoko u gori, a danas zarano krenuo sam preko drevlja i kamenja u Poljane, od kuda kanim sutra u Kastav, gdje mislim ostati nekoliko dana... Do Vas ne mogu jer se bojim, a u Mošćenice isto ne mogu, da mi se štogod još gorega ne dogodi. Najljepše Vas molim, da učinite odmah, što se v ovom slučaju ima učiniti, da ne trpim toliko štetu, jer sam inače ružniran. Možda bi čitavi događaj javiti komisarijatu, sudu ili kamo drugamo, što ćete Vi bolje znati, pa molim da to naćinite. Kod izbora narod se je ponio veoma dobro, ali nasilja bilo je svakog; trganje naših glasovnika silenje njihovih, **čuškanja, udaranja,**

preanja, bacanja bomba i sve tē lepe stvari. Na koncu potjeraše oko 100 izbornika, koji još **nisu bili glasovali.**

Dodajem još, da su u crkvi počeli štete, kako sam čuo. Dakle ponovno Vas najuljudnije molim, da mi budete pri ruci u ovom teškom momentu, ako i imate ove dane ogromnog posla. Ako mi budete izvoljeli štogod javiti, molim, da mi pošaljete na župni urad u Kastvu.

S poštovanjem i pozdravom

Ivo Žigante, I. r.

Poljana, dne 16. V. 1921.

—:—

Sudbina jarac — dne 10. V. 1921. naš g. župnik Franjo Peršič upravo navršio po vijeka svog života, i upravo tog dana ga fašisti nemilo nalemali. — Dva je dana po ovdješnjem običaju po župi sabirao listiće sv. vazmene izpovjedi i na večer umornog od puta zatekli fašisti basonogog i polunagog gdje se u postelju upravljao. — Zulumčari nahrumili na kuću i na njega. Nastala grozna tučnjava. — G. župnik kaže da ih je u istinu dosti dao i dosti primio; ali što je htio jedan bosonog i polunag prema devetorici do zubi oboružanih!!? Konačno ga svladaš. Nastalo sada pustošenje u župnom uredu. Odnjeli krasan pečatnik, ka-

kvih 400 krasnih službenih pokrivača, izpovjednih novih listića 2.000 a samo župnikovih knjiga u vrijednosti od prilike 1.500 Lira. — Gosp. župnika zatim odvedli u Buzet (2 sata daleko), prvu noć pre-spao kod jednog fašista a onda bio pritvoren sa g. dekanom Flego i g. kapelanom Agreš. Treći dan ih pustili na slobodu.

Dne 11 maja — dakle za župnikovog zarobljeničtva — nadošla trojica fašista iz Savinjaka, koji sa četvoricom domaćih dlietom izklesali natpis na zvoniku, dva na crkvi sv. Antuna od kojih jedan bio glagolski. Na trgu spalili prvog večera uzete župnikove knjige, spalili natpise sa postaja križnog puta itd. Šteta je velika. Kad se trećog dana g. župnik vratio jedan domaći lupež, koji je do sada bio 45 puta u zatvoru (nevjerojatno ali istinito) još ga pograbio za prsa, mu razdrapao košulju, šamizetu i ovratnik i kao »zaključak računa« mu prišio jednu zaušnicu. Opaziti se mora da su župnikovo mučenje 10 maja oružnici iz daleka mirno gledali i ne pustili ljudem ići na obranu svom župniku. — Liepo jeli? Krasne li pedesetkodišnjice!

Vrh, dne 10. VI. 1921.

p. Buzet.

Odsek za narodno in socialno politiko.

Dve stvari moramo določno naglasiti. Večina sobratov ne pojme resnobe položaja. Ni dvoma, da bomo kmalu dosegli večjo — če ne popolno — združevalno in zborovalno svobode. Tačas se bodo z novo energijo vrgli na narod socialisti in komunisti. Društvo »Ēdinost« s svojio staro okorelostjo bo tačas tako malo mogla odoleti napadom, kakor smo videli pred letom. Kolikor smo

uspeli zoper komunizem, je delo fašizma — in pa naših v Ščekovi družbi. Za bodočo obrambo bomo pa nujno rabili podeželske organizacije v »Kmečko-delavskih zvezah«. — Sobratje! Na ves glas vam kličem: **hitimo s temi organizacijami, da ne bomo prepozni!** Vemo, za kaj gre, zato vas tako nujno pozivamo. Kdor bo zamudil, se bo kesal, a prepozno. Torej nemudoma na delo po navodt-

lil, ki so bila že večkrat objavljena. Kdor še rabi pojasnil, obrni se na poslanca Ščeka ali sobr. dekana Novaka v Črničah.

Še bolj je žalostno, da nekateri sobratje smatrajo za potrebno, da povsodi liberalci držé vodilne službe. Gotovo smo iskreni pristaši narodne sloge, a ne smatramo ne za potrebno, ne za koristno, da bi morali vse narodne naprave in tvorbe liberalci voditi. Spominjajmo se, kaj je imela narodna stranka za sabo, predno smo duhovniki in krščanski laiki bolj energično podprli »Edinost« in časopisje, ki v imenu »Edinosti« piše. Mi smo na ljubo slogi zanema-

rili samostojno organizacijo, a vendar ne z namenom, da vse skupaj vržemo liberalizmu v žrelo. Mnogo več samozavesti nam je treba, že na Goriškem, a posebno tudi — v Istri.

Naš ideal mora biti: krščanska prosveta in socialna blaginja naroda. Tega vzora ne smemo žrtvovati nobenim osebam, nobenim frazam, najmanj pa gnilemu liberalizmu, ker stečer bi s tem vred vse naše defo padlo — v naročje socializmu in komunizmu.

Zatorej, sobratje, ne bodimo navčno kratkovidni, ampak previdni. To smo dolžni sebi in narodu.

Odsek za šolstvo.

Načelstvo prosi najprej svoje člane oproščenja, da ni doslej še sklicalo v Gorico že parkrat napovedane skupne seje.

V letošnjih prvih mesecih je izdelal odsek seznam vseh verskih vaj, za katere naj bi se zavzeli pri vladi naši ordinariji, pa tudi deputacija v Rimu. — Tozadevni prepisi so bili dostavljeni knezonadškofijskemu ordinarijatu v Gorici in našemu starešinstvu.

Glede klasifikacije vlada še velika različnost, ker smo odvisni od raznih faktorjev, ki besedila tozadevnih vladnih odlokov in navodil posameznih okrajnih nadzornikov in komisarjev različno tolmačijo.

Spričo raznih dovršenih dejstev je šolsko vprašanje še vedno zelo aktualno in zasluži vso našo skrbno pažnjo.

Odsek ima zato namen, za letošnje počitnice zopet sklicati **katehetski sestanek v Gorici kdaj meseca au-**

gusta. Na dnevni red bi zopet postavili dva aktualna referata in slučajne predloge. Člane odseka pa prosimo že sedaj za eventualne nasvete v tej zadevi: priporočamo še tudi za lokalna poročila o vseh šolskih zadevah. — Konferenca naj bi ne pustila nikoli iz vidika šolskega vprašanja.

Na dan sestanka popoldne bi pa imel odsek skupno sejo. — Tako bo šolskemu vprašanju posvečen ves dan.

Če bo le mogoče, naznanimo natančen vsposed katehetskega sestanka v julijevi številki: po potrebi pa še pozneje v dnevnikih listih.

Prepričani smo, da ustrezemo s sklicanjem sestanka vsem sobratom in zato pričakujemo najobilnejše udeležbe. Božji prijatelj otrok pa naj blagoslovi naš trud, da bomo mogli uspešno delati za utrjenje božjega kraljestva med našo deco!

L. C.

Slovstvo.

Bratovščina duhovnikov = časticev

sv. R. Tel. za tržaško škofijo je imela v četrtek 16. VI. t. l. letni shod — prvi po vojski — v Trstu pri oo. kapucinih. Udeležba je bila srednja. Povabilu prvomestnika sobrata Furlana se je odzvalo tudi par Goričanov. V cerkvi je bila pobožnost skupna, zborovanja so se pa vršila ločeno po narodnostih. Prisostvoval je tržaški škof.

V cerkvi je sobr. dr. Ukmar v klasični latinščini vnel naša srca za Sv. R. T. — Po kratkem nagovoru tržaškega škofa v oratoriju so se zbrali Slovenci v samostanski biblioteki ter zborovali pod predsedstvom sbr.

generalnega vikarja mong. Slaveca. Sbr. Albin Kjuder je referiral o dolžnostih duhovnika adoratorja presv. zakramenta. Referatu je sledila dolga debata, katere so se udeležili skoro vsi navzoči sobratje. — Po skupnem obedu v samostanskem refektoriju se je zborovanje popoldne nadaljevalo. Tu nam je prvomestnik sbr. Furlan v zgovornih besedah naslikal evharistično delavnost duhovnika-adoratorja. S polurnim skupnim češčenjem sv. R. T. v cerkvi se je slovesnost končala. V današnjem snopiču sta natisnena oba referata našega zborovanja.

Bogoslovni vestnik.

»Bogoslovni vestnik« je začela izdajati bogoslovna akademija v Ljubljani. Izišla sta dva snopiča. V prvem sta dve razpravi, ki vzbujata mnogo več kot vsakdanje zanimanje. Prva je prof. dr. Griveca o »pravovernosti sv. Cirila in Metoda«, od koder smo danes prinesli prvo polovico posnetka v nadeji, da nam veleučeni gospod te licence ne bo v zlo štel. Sobratje na Primorskem malokateri dobe »Vestnika«, a vsebina bo vse zanimala in tudi v naših razmerah mnogo dobrega storila. — Druga razprava je prof. A. Ušenični-

ka o »problemu izvestnosti«, posega joča do korenin kriterijoloških ugank, a tako prirejena, da je obenem pregled najvažnejših aktualnih poskusov v področju te vede. — Prof. Ujčič podaja »nauk o odpustnem grehu«; prof. Snoj razpravo o »hierarhiji v apostolski dobi«.

Iz drugega snopiča naj navedem prof. Fabijana razpravo »o relativni izvestnosti in verskem dvomu«. — Oba snopiča imata bogate »prispevke za dušno pastirstvo«, »razgled po krščanskem svetu« in slovstvene ocene. Cena letniku je 20 L.

Čas. Znanstvena revija »Leonove družbe«. Ljubljana, 1919, 1920, 1921: XIII - XV letniki.

Letnik XIII. (1919):

Članki o verstvu in kulturi:

Fr. Grivec, Nova kulturna orientacija. — Z ozirom na novo državno zvezo, v katero so stopili Slovenci skupno z ostalimi Jugoslovenci, pisec razpravlja sledeče predmete: I. Enota v raznoličnosti. II. Skupni književni jezik. III. Nova orientacija (opozarja zlasti na francosko bogoslovno literaturo.) IV. Vodilna ideja. Versko stališče nas ne razdvaja, ampak druži. Katoličani in pravoslavni se hočemo po opominu Benedikta XV. silno poglobiti v versko krščansko preteklost. ... A varujmo se srednjeveških napak in srednjeveške omejenosti... Vzhodna smer naše kulture bo temelj jugoslovanskega kulturnega edinstva.

Fr. Grivec, Slovansko bogoslužje. — Zgodovina in važnost slov. bogoslužja.

P. Angelik Tominc O. F. M., Verska svoboda. — Absolutna verska svoboda nasprotuje 1. zdravemu razumu in 2. tudi katoliškim verskim načelom.

J. Debevec, Bodočnost naše srednje šole.

Isti, K reformi srednje šole.

Gospodarski članek:

A. Gosar, Demokratična gospodarska Jugoslavija.

Letnik XIV. (1920):

Članki o veri in kulturi:

Gregor Rožman, Srbski konkordat iz l. 1914.

P. A. Tominc, Ločitev cerkve od države.

Fr. Grivec, Srbski cerkveni problemi.

Jos. Srebrnič, Cerkev in pojavi narodnih cerkvá.

P. dr. Grabič, Crkva i reformni pokret u Hrvatskoj.

O narodnostnem vprašanju:

Fr. Kovačič, Narodnostno načelo in mirovna konferenca. — 1. Ideologija v narodnostnem načelu. 2. Nemška in francoska narodnostna teorija. 3. Latinska zveza, Avstrijsko vprašanje. 4. Narodnostno načelo pri nas.

Članki A. Ušeničnika in A. Gosarja o socializmu in solidarizmu.

Letnik XV. (1921) št. 1, 2:

Jan. Fabijan, Znanstvene osnove katoliški dogmi.

A. Breclj, Oskrba vojnih oškodovancev v Sloveniji.

Krešimir Pečnjak, Uzroci reformnog pokreta u Hrvatskoj.

A. Gosar, Narodnostno vprašanje.

Joža Lovrenčič, Goriški memento. Kulturno-zgodovinski pregled o goriških Slovencih.

P. A. Tominc, Razmerje cerkve do države v Jugoslaviji.

Fr. Kovačič, Evropski jezikoslovni problem.

Greg. Rožman, Koroški plebiscit.

Letnik XV. (1921) št. 3, 4 sta posvečeni proučevanju Mahničevega življenja in dela.

Važnejši članki so:

A. Ušeničnik, Dr. A. Mahnič kot filozof.

Iv. Pregelj, Mahnič in slovensko slovstvo.

Ljub. Marakovič, Mahničeva kritika hrv. književnosti.

Jos. Srebrnič, Metoda Mahničevega javnega nastopa.

Posebno važno gradivo je zbrano v »Kronologiji Mahničevega življenja in dela«, in pa v »Bibliografičnem pregledu Mahničevega pisateljskega dela«.

Vsebina št. 4-5.

Sv. Ciril in Metod	65
L. Cigoj, Italijanski katoličani za svobodo šole	70
J. Kralj. Meje med socialnimi strujami	74
J. Rejec, Razgled po primerjalnem veroznanstvu	81

Asceza in pastoralna.

L. Cigoj, Beseda o Marijinih družbah	87
A. Furlan, Evharistična delavnost duhovnika - adoratorja	90
A. Kjuder, Dolžnosti duhovnika-adoratorja presv. zakramenta	95

Vestnik „Zbora“.

Agitur de re nostra	99
Trpljenje istrskih duhovnikov	101
Odsek za narodno in socialno politiko	106
Odsek za šolstvo	107
Bratovščina duhovnikov častivcev	108
Slovstvo	108
